

Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinde Millî Kimlik İnşasında Annelerin Rolü

Gülsüm TARAKÇI¹

Öz

Türk edebiyatında seçkin bir yere sahip olan Ömer Seyfettin, gerek hikâyelerinde gerekse makalelerinde millî şuurun önemi üzerinde durur. Olması gerekeni kimi zaman olumsuz örnekler üzerinden veren kimi zaman da olduğu gibi kurgu dünyasına taşıyan ve Türk milleti adına doğruyu/iyiyi/güzeli okura sezdirmeye çalışan Ömer Seyfettin, millî şuurun millî hafızayı canlı tuttuğuna ve kimlik inşasının oluşmasına katkı sağladığına inanır. Bu bağlamda onun hikâyelerinde kimlik inşasının gerçekleşmesine katkı sağlayan en önemli unsurlardan birisi, annelerdir. Anneler, çocuğu dünyaya getirmenin ötesinde kültürel belleğin taşıyıcısı ve aktarıcısı olmaları nedeniyle değer taşırlar. Çalışmada üzerinde durulacak hikâyeleriyle çocuğa dil, tarih ve din şuurunu veren ya da veremeyen, çocuğu ait olduğu toplumun maddî ve manevî değerleriyle yetiştiren veya yetiştiremeyen, çocuğa millî ve dinî aidiyet duygusunu kazandıran ya da kazandıramayan anneler üzerinden kimlik inşasında annelerin taşıdığı önemi ve rolü vurgulayan Ömer Seyfettin, aynı zamanda Türk ve yabancı kadınlarla yapılan evliliklerin çocuğun kimlik inşasında ne derece etkili olup olmadığı üzerinde de durur. *İlk Namaz*, *Fon Sadriştayn'ın Karısı*, *Fon Sadriştayn'ın Oğlu* ve *Piç* hikâyelerinin ele alındığı bu çalışmada hikâyelerdeki anneler ve çocuklar arasında yapılacak olan karşılaştırmalarla anne-çocuk-kimlik inşası arasındaki ilişki tespit edilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Millî şuur, millî kimlik, kültür unsurları, kimlik inşası, anneler, Ömer Seyfettin

In Ömer Seyfettin's Stories the Role of The Mothers in The Construction of National Identity

Abstract

Ömer Seyfettin, who has a distinguished place in Turkish literature, emphasized the importance of national consciousness in both his stories and articles. Ömer Seyfettin, who sometimes exemplifies what should happen with falsely and sometimes carries it into the world of fiction and tries to make the reader sense the right/good/beautiful on behalf of the Turkish nation, believes that national consciousness keeps the national memory alive and contributes to the identity formation. In this context, one of the most important factors that contribute to the realization of identity formation in his stories is mothers. Mothers are valued for being carriers and relays of cultural memory beyond bringing the child into the world. Ömer Seyfettin emphasizes the importance and role of mothers in the identity formation through mothers who give or cannot give the child language, history and religion consciousness, raise or raise the child with the financial and spiritual values of the society he or she belongs, and who cannot give or gain a sense of national and religious belonging to the child, and also emphasizes the importance and role of mothers in the identity formation through mothers who cannot give or give the child the consciousness of language, history and religion, and also emphasizes the extent to which marriages with Turkish and foreign women are effective in the formation of the child's identity. In this study, which focuses on the stories of *İlk Namaz*, *Fon Sadriştayn'ın Karısı*, *Fon Sadriştayn'ın Oğlu* and *Piç*, the connection between mother-child-identity formation will be tried to be revealed with comparisons between mothers and children in the stories.

Key Words: National consciousness, national identity, cultural elements, identity building, mothers, Ömer Seyfettin

Atıf İçin / Please Cite As:

Tarakçı, G. (2023). Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde millî kimlik inşasında annelerin rolü. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(1), 40-61. doi:10.33206/mjss.1191444

Geliş Tarihi / Received Date: 19.10.2022

Kabul Tarihi / Accepted Date: 29.11.2022

¹ Dr. Öğr. Üy. Amasya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, tggulsum@hotmail.com

 ORCID: 0000-0002-1150-981X

Giriş

Ömer Seyfettin'e Göre Millî Şuur ve Millî Kimlik

*Milletleri uyandırır uykudan,
Bir ateştir.. Alevi var, külli yok!
Hainlerin ödü kopar korkudan
Kurtulunca yayından bu ateş ok...
(Ömer Seyfettin, 2017, s.163)*

1789 Fransız Devrimi ile başlayan milliyetçilik hareketleri zaman içinde gelişir, bütün dünyayı sarar ve nihayet Osmanlı Devleti'ni de etkisi altına alır. Yüz yıllar boyunca farklı etnik unsurların bir arada yaşadığı Osmanlı Devleti'nde Tanzimat Fermanı ve ardından Islahat Fermanı'yla verilen ayrıcalıklar azınlıklara yeterli gelmez; Avrupa'nın da kışkırtmalarıyla onlarda da kıpırtılar görölmeye başlanır. 1908'den sonra ardı ardına girilen savaşlar devleti zayıflatırken azınlıkların cesaretlenmesine sebep olur. Kaybedilen topraklar üzerinde hak iddialarıyla ihanetler başlar, din ve ırk ayrımı gözetmeyen devlet politikası artık değişen dünya şartlarına cevap veremez hale gelir. Öte yandan Osmanlıcılık ideolojisini kendilerine kalkan yapan azınlıklar, alttan alta özgürlükleri için mücadele ederler. *Millî Tecrübelerden Çıkarılmış Amelî Siyaset* (Ömer Seyfettin, 2018, s.441-458) başlıklı makalesinde azınlıkların bu tavırlarını ikiye bölme olarak nitelendiren Ömer Seyfettin Şöyle der:

“-Biz samimî Osmanlılarız..

diye Türkleri kandırıyorlar, Türklere lisanlarını, edebiyatlarını, hatta fennî ve ilmî kitaplarını bozduruyorlar, hatta coğrafya ve tarih kitaplarından ‘Türk ve Türkiye’ kelimelerini sildiriyorlardı. Türkler kendi milliyetlerini inkâr ederek Osmanlılık mevhuemesine düştükçe bilâkis bu Hristiyan unsurlar patrikhanelerinin etrafında emsali görölmemiş bir salâbet ve hamiyetle toplanıyorlar ve millî vahdetlerine daha bariz bir Őiddet veriyorlardı.” (s.445)

1909-1911 yılları arasında asker olarak Balkanlar'da bulunan Ömer Seyfettin, orada yaşanan siyasî ve sosyal gelişmelerin birebir tanığıdır. Osmanlı karşıtı milliyetçilik hareketleriyle bölgede yapılan baskı ve zulümler, yıllarca içlerinde sakladıkları kını kusmaya başlayan azınlıkların, Türkleri Balkan coğrafyasından silme faaliyetleridir.

“Evet biz Türkler, Rumeli'den kovulduk. (...) ‘Rumeli'nden Türklerin sürölüp çıkarılması’ faciasından Arnavut, Bulgar, Sırp, Rum Osmanlıların müteessir olacaklarına aklım ermiyor. Bilâkis Türklerin Rumeli'nden kovulması onlar için büyük bir bayram oldu. Arnavutlar bir kral kazandılar, Bulgar Osmanlılar Türk vatandaşlarını çoluk çocuk demeyip kestiler. Sırp ve Rum Osmanlılar Rumeli şehirlerinde ve köylerinde kalan son Türkleri bitirmek için bütün kuvvetleriyle hâlâ uğraşıyorlar.”(Ömer Seyfettin, 2018, s.324) diyen Ömer Seyfettin, devletin can çektiği bu süreçte “Osmanlı Devleti'nin mozayık yapısında Türklük için yegâne kurtuluş yolu[nun] Türklük Őuurunun uyanması, kendi millî varlığına sahip çıkması”(Enginün, 2012, s.169) olduğuna inanır. Kendisinin gördüğü gerçekleri bütün bir milletin de görmesini ister. Balkan coğrafyasında geçen olayları anlattığı *Beyaz Lâle, Bomba, Nakarat, Tubaf Bir Zulüm* hikâyelerinde Bulgarların tavrını ve yaptıkları zulmün boyutlarını gözler önüne serer. Bir taraftan da bu hikâyelerle Türklere millî Şuuru uyandırmaya çalışır.

Her milletin bir ideali, kendi ifadesiyle bir mefkûresi olduğunu söyleyen Ömer Seyfettin, Osmanlı Devleti'ndeki Türklerin bir mefkûreye sahip olamadıklarını, bu Şuura erişemediklerini belirtir ve Türklüğün parçalanmasına sebep olan bu durumun *millî gafletten*² kaynaklandığını ifade eder. Ona göre, “[b]u kuvvete karşı uğraşmak, bugün bütün milliyetini idrak etmiş Türkler için bir farzdır. Türk âlimleri, Türk edipleri, Türk şairleri, Türk sanatkârları bu gaflet kuvvetine karşı birleşmeli, onu öldürmeli[dir.]” (Ömer Seyfettin, 2018, s.533) Millî gafletten ölümlüğüyle uyanışa geçecek olan bir millet, millî Şuura kavuşabilecektir. Millî Şuur, bir milleti ayakta tutan en önemli güçtür. Çünkü “[h]ürriyeti değil, ancak Şuurunu kaybeden millet mahvolur. Benliğini unutmayan, tarihini tahkir etmeyen bir cemiyet, esir olsa da yaşıyor demektir.” (Ömer Seyfettin, 2018, s.568)

Şuura erebilmenin ilk şartı, kim olduğunu bilmektir. Varlığının sorgulanması anlamına gelen ‘Ben kimim?’ sorusuna verilecek cevap, kişinin kendisini nasıl tanımladığını gösterir ki, bu tanım onun

² Ömer Seyfettin'in *Tubaf Bir Zulüm* ile *Nakarat* hikâyelerini millî gaflet bağlamında değerlendiren Bilge Ercilasun, Türk milletin çeşitli zaaf ve kusurlarından kaynaklanan gafletinin *Dede Korkut Hikâyeleri* ile *Orhun Abideleri*'nde de dile getirildiğini söyleyerek millî gafletin sebep ve sonuçlarını bu metinlerden verdiği örneklerle açıklar. (bk. Ercilasun, 2013, s.262-284)

kimliğidir. “[İ]nsanın ‘kendisini ne olarak/neye dayanarak tanımladığı’ ya da ‘kendisini diğerlerinden ayırt eden özelliklerin neler olduğu’ sorularına” (Yıldız, 2007, s.9) cevap vererek yaptığı bu tanımlama, “kişinin kendi hakkında bilinçsizce oluşan algılayışının bilince çıkması” (Assmann, 2015, s.139) anlamına gelmektedir.

İnsan, hem bireysel hem de sosyal bir varlıktır. Onun, içinde yaşadığı ve bir parçası olduğu “[t]oplum, bireyin karşısında ayrı bir varlık olarak değil, onun kimliğinin kurucu bir unsuru olarak ortaya çıkar.” (Assmann, 2015, s.141). Toplum ve birey arasındaki bu etki tek taraflı değildir. Bilinçlilik halindeki bireyler de, “biz bilincinin ‘taşıyıcısı’ olan toplumun oluşmasını sağlar[lar].” (Assmann, 2015, s.141). ‘Ben kimim?’ sorusuyla kendi farkındalığının bilincine varan bireyin ‘Biz kimiz?’ sorusuna cevap verebilmesi, onun toplumla arasındaki mesafesiyle açıklanabilir. Bu mesafeyi belirleyen de aidiyet duygusudur. Bu mesafenin yakınlığına ya da uzaklığına bağlı olarak aidiyet duygusunun derecesi ya artar ya eksilir veya hiç olmaz. Bilinçlilik halindeki bireyin ben’den biz’e evrilebilmesi, diğer bir ifadeyle bütünü parçadan daha önemli ve önde olması, aidiyet duygusunun bilinçaltından bilince çıkmasıyla mümkün olur. Böylece millî bilince sahip farklı bireysel kimlikler, biz kimliği, ortak kimlik, millî kimlik ortak paydasında bütünleşebilirler. *Mektep Çocuklarında Türklük Mefkûresi* (Ömer Seyfettin, 2018, s.459-468) başlıklı makalesinde Ömer Seyfettin şöyle der:

“..Biz insanlarız, doğarız, büyürüz ve ölürüz. Ne kadar çok yaşasak ömrümüz yüz seneyi geçmez. Bu bizim şahsî hayatımızdır, fanidir. Akıllı olan, bu fani hayata o kadar çok ehemmiyet vermez. Şahsî hayatımızdan başka bir de umumî ve millî hayatımız vardır ki o ezelidir. Milliyetimiz bozulmazsa o hiç ölmez. Dünyalar durdukça durur. İşte bu mensup olduğumuz milliyet ‘Türklük’tür. Demek ki Türklerin iki türlü hayatları vardır:

1. Şahsî..yani her Türkün ayrı ayrı hayatı.
2. Umumî.. yani bütün Türklerin hep birlikte geçirdiği millet hayatı, Türklük..” (s.459)

Millî hayatın özünü oluşturan millî kimlik, bireyleri bütünleştirerek millet olabilmelerini sağlar. Milletın ebedî olarak yaşayabilmesi, gerektiğinde fertlerin şahsî hayatlarından vazgeçmesine bağlıdır. “Şahsî ve ferdî arzularla yaşayan Türkler milliyetlerini idrak edememiş bir takım hayvancıklardır. Bu hayvancıklar biraz düşünebilseler kendi milliyetlerini idrak ederler ve cemaatlerinin millî ve muazzez bağlarına sarılırlar.” (Ömer Seyfettin, 2018, s.455) diyen Ömer Seyfettin’in kahramanları çocuklar olan *Primo Türk Çocuğu* ve *Bir Çocuk Aleko* hikâyeleri, millî varlığın nasıl korunabileceğini göstermesi açısından önemlidir. *Primo Türk Çocuğu*’nda Primo’nun (Oğuz’un) sonunun ne olduğu belirtilmese de okur muhayyilesinde hikâyeyi tamamlar. Buna karşılık millî şuurun kendisine verdiği sorumluluk bilinciyle milletın istikbalini kendi varlığından üstün tutan Aleko, canlı bomba olarak hem milleti için kendini feda eder hem de yaptığı bu kahramanlıkla vatan savunmasında yaşına rağmen büyük bir hizmette bulunur. O, tarihselliğini kavramış bir çocuk³ olarak “atalarının sesini, gücünü ve yaratıcı dehasını, bir özgürlük hamlesi için ödünçle[miş]” (Korkmaz, 2016, s.83) ve ideali uğruna canını hiçe sayarak millî ruhu yaşanır kılmıştır. Ömer Seyfettin’e göre, bir Türk çocuğu, “[ş]ahsî hayatının fâni, fakat milliyetinin, Türklüğünün ebedî olduğunu aklından çıkarmaz. Herkes mezara girecek ve ölecektir. Tarihe giren kahramanlar ölmezler. Milletlerinin kalbinde yaşarlar. Milliyetperver olmak isteyen her çocuk da nasıl olursa olsun iyi bir nam ile Türk tarihine girmeye çalışır. Dünyada tarihe girip şanlı bir hatıra bırakmak kadar âli ve gıpta olunacak bir şey yoktur.” (Ömer Seyfettin, 2018, s.468) Aleko da, kurgu dünyasındaki gerçekliğiyle millî hafızanın bir parçasıdır, denilebilir.

Asırlar boyunca milletın hayatındaki tecrübelerle yoğrularak varlığını mit, efsane, destan gibi anlatılarda görünür kılan millî ruh, kendisini gerçekleştirecek olan bireyler ve toplumlar için “bir olanaklar gömüsüdür.” (Korkmaz, 2016, s.83) Geçmişin bir anlam kazanarak var olması ve âna taşınması, kolektif bilinç dışının su yüzüne çıkması, bireyin ve toplumun geçmişte kendi kimliğiyle ilgili bilince ulaşmasına ve kendisini tanımasına vesile olacaktır. Zira tarihî gerçekliğini bilmeyen bir toplumun hayatta kalma şansı yoktur. “Bir ulus, sadece geçmişini yaşatarak yaşar.” (Assmann, 2015, s.142) Ömer Seyfettin de, *Mażî İhya Mı Edilir? İade Mi?* (Ömer Seyfettin, 2018, s.513-515) başlıklı makalesinde, geçmişin iade değil, ihya edilmesi gerektiğine inanır ve mazinin hatıralar halinde yaşatılması gerektiğini söyler.

³ Primo ile Aleko’nun Oğuz Kağan tipiyle benzerlik gösterdiğini söyleyen Şahika Karaca şöyle der: “Ali henüz çocuk olmasına rağmen yetişkin bir insan kimliğine bürünerek büyük kahramanlık yapmak ister. Ali de tıpkı Primo gibi tarihî bir destan kahramanı olan Oğuz Kağan’a dönüşmeye çalışır. Bu sebeple Oğuz Kağan’ın temsil ettiği kahraman tipiyle Primo ve Aleko benzerlik göstermektedir. Her iki kahraman da Oğuz Kağan tipinin çocuk kimliğine dönüşmüş hâlidir. Böylece Oğuz Kağan prototipi millî duyarlığın yüksek olduğu Balkan Savaşları döneminde Primo ve Aleko ile tekrar canlanır.” (bk. Karaca, 2013, s.139)

Milleti, “[b]ir lisan konuşan, bir din, bir terbiye, bir maarifle birbirine merbut insanların mecmuu” (Ömer Seyfettin, 2018, s.435) olarak tanımlayan Ömer Seyfettin, bu tanımla bir milleti meydana getiren unsurların neler olduğunu belirtir.

“-Onun ana dili ne?

-Türkçe!

-Dini?

-İslâm..

O halde bu adam ‘halis Türk’ demelisiniz.....

...

Bugünkü ‘millet telakkisi’nin en büyük şiarı köylümüzün lisanında mevcuttur:

‘Dini dinime uyan,

Dili dilime uyan” (Ömer Seyfettin, 2018, s.635)

diyen Ömer Seyfettin, Türk kimliğini ise Türkçe ve İslam ile birleştirir. Aynı şekilde, “Dinleriyle dilleri bir olan Türkler de bir millettir. Türk milletinin dini İslam’dır. Dili Türkçedir.” (Ömer Seyfettin, 2018, s.533) der. “Bir ferdin Türk olmak için Türkçe konuşması, Müslüman olması, Türk terbiye ve örfünün içinde yaşaması kâfidir.” (Ömer Seyfettin, 2018, s.437) diyerek de dil ve din unsurlarına ek olarak Türk’ün geçmişten süzülüp gelen yaşayış tarzını da millî kimliğin belirleyici öğeleri arasında sayar.

Anadil, millî kimliğin temel belirleyicisidir, milletleri birbirinden ayıran en temel farktır. “[R]uhlarımızın barınağı olan ve içinde bireysel ve toplumsal kimliğimizin dokunduğu, örüldüğü ve onandığı anadile tutuna[n]” (Korkmaz, 2016, s.175-176) bireyler ve toplumlar ancak varlıklarını sürdürebilirler. Bütün kültür unsurlarının taşıyıcısı olarak geçmişi bugüne, bugünü de geleceğe bağlayacak olan dil, böylelikle geçmişin sırrını ve ruhunu zaman ve mekânları aşarak yaşatmaya ve millî şuurunu diri tutmaya devam eder. Milleti sevmenin lisanını sevmekle olabileceğini inanan Ömer Seyfettin, bu sevginin daha çocuklukta anadili öğrenmeye başlarken filizleneceğini söyler. Bu nedenle çocuklarını modaya uyup da Fransız okullarına verenleri eleştirir. Daha kendi dilini öğrenmeden farklı bir milletin dilini öğrenmeye başlayan bu çocukların ruhlarının derinliklerinde anadillerine karşı hissetmeleri gereken sevgiden mahrum kaldıklarını ifade eder. Ayrıca yabancı dille beraber aldıkları kültürün etkisiyle bu çocukların kendi milletinden ve milliyetinden uzaklaştıklarını, ileride meslek hayatına atıldıklarında da içinde yaşadıkları toplumun gerçekleriyle uyuşamayacaklarını belirtir ve *Çocuklarımız- I* (Ömer Seyfettin, 2018, s.170-173) başlıklı makalesinde şöyle der:

“Memur olsun, sanatkâr olsun, tüccar olsun, ne olursa olsun böyle hatakâr bir terbiyenin mahsul-i bigünahı olan çocuk ne kendine, ne de cemiyete faydalı olur. Gülünç ve münasebetsiz bir hayat geçirir. Hayatın beşeriyete mükâfâtı olan hissî sahnelere bigâne kalır. Hissî bir hüviyetsizlik onu o kadar sükût ettirir ki daima ufkun öbür tarafını tahayyül eder; vezaif-i vicdaniyemizin önümüze açtığı feza-yı tefekkür, bulutlu gözlerine bir zulmet, bir gecedir. Bir şey göremez. Ve görenlere:

‘Ah işte bir sommet dieu count!’ der.” (s.172-173)

Mektep Çocuklarında Türklük Mefkûresi başlıklı makalesinde de, “Bir çocuk nasıl Türk milliyetperveri olur?” sorusuna ilk olarak “Konuştuğu Türkçeyi sever. Konuştuğu lisanı yazar. Ve bu güzel İstanbul Türkçesini herkese öğretmeye çalışır.” (Ömer Seyfettin, 2018, s.467) diyerek cevap veren Ömer Seyfettin, “evlâtlarınıza memleketimizin, müekkil-i terakki ve itilâmız olan lisanı öğretiniz. Asıl ona atf-ı ehemmiyet ediniz; çünkü lisansız bir insan, anlamayan, anlatamayan bir insan neye benzer, bilir misiniz?” (Ömer Seyfettin, 2018, s.176) diyerek de anadilini öğrenmeyen çocukların akıbetlerinin ne olacağına dikkatleri çeker.

Fertlerin manevî bütünleşmesini sağlayarak onları millî kimlik paydasında toplayan bir diğer kültür unsuru da, dindir. Dini, “[d]ilden sonra en mühim içtimâî bağ” (Ömer Seyfettin, 2018, s.447) olarak gören Ömer Seyfettin, Türklerin vatanını millî vatan, dinî vatan ve fiilî vatan olmak üzere üç sınıfa ayırır. Millî vatan, bütün Türklerin yaşadığı yerlerdir ki, bu Turan’dır. Fiilî vatan, Türklerin hâkimiyetinde olan yerlerdir, yani Türkiye’dir. Dinî vatan ise ezan sesinin yükseldiği bütün bir İslam coğrafyasıdır. “Türklükle İslamlığın arasında hiçbir fark yoktur, olamaz da.” (Ömer Seyfettin, 2018, s.325) diyen Ömer Seyfettin, Türklük ile İslam’ı, milliyet ile dini ferdin hayatında bir bütün olarak değerlendirir. Ona göre “[m]illiyet ile

dinin de farkı yoktur. İkiyi birbirinden ayıramaz. Milletsiz bir din olamadığı gibi, dinsiz bir millet de olmaz. Türklerin hepsi Müslümandır. Türkçe konuşan bütün Müslümanlar Türk'tür. ... Milliyetini seven dinini de sever. Dinini seven milliyetini de sevmelidir. Çünkü din ruh ise, milliyet vücuttur. Vücut sağlam olursa ruh rahat eder." (Ömer Seyfettin, 2018, s. 466) Öyleyse vücudun sağlam olabilmesi için öncelikle millî şuurun uyanması gerekmektedir. Bu uyanışla birlikte "Avrupalıların dediği gibi 'ölüp ölüp ölmeyen' Türklük" (Ömer Seyfettin, 2018, s.452) ruhu yeni bir doğuş yaşayacak ve böylelikle de bütün Müslümanları kendi önderliğinde esaretten kurtaracaktır.

Yarımkî Turan Devleti (Ömer Seyfettin, 2018, s. 432-440) başlıklı makalesinde, "[b]ir devletin tabii hudutları dağlar ve ırmaklar değil, istinat ettiği milliyetin lisanî ve dinî sınırlarıdır." (s. 432) diyen Ömer Seyfettin, konuşulan dil dolayısıyla farklı coğrafyalardaki Müslümanlardan millet olma noktasında ayrılacak da aradaki din bağı dolayısıyla onlarla din kardeşi olduğumuzu vurgular ve bütün Müslümanların ümmet çatısı altında toplandığını söyler. İslam ümmetinin bir ferdi olarak da her Türk'ün önce kendi milletine sonra da ümmetine karşı sorumluluk taşıdığını ifade eder. "Türklerin millî mefkûresi, terakki edip kuvvetlenip kan kardeşlerini kurtarmak ve nihayet 'İttihat-ı İslâm'ı yani beynelmileliyati vücuda getirip Müslüman milletleri Hıristiyan milletlere karşı müdafaa etmektir." (Ömer Seyfettin, 2018, s. 447) der.

Müesseseleri, hars, medeniyet ve temeddün olarak üç gruba ayıran (Ömer Seyfettin, 2018, s. 472-474) Ömer Seyfettin, harsı, dili ve dini bir olan milletlerin kendilerine has özellikleri olarak nitelendirir. Medeniyeti, aynı dine bağlı ümmetlere (beynelmilleliye) ait ortak değerler bütünü olarak görür. Temeddünün de, farklı ümmetlerin (beynelümüm) yaşanan asırda ortaya koydukları ilmi usuller, fenler ve aletler olduğunu söyler. Görüldüğü üzere bu üç müesseseyi birbirinden ayıran özellikler dil, din ve ilimdir. İlimin bütün milletlere ve ümmetlere açık olduğunu, bu nedenle de Avrupa'dan sadece temeddün alabileceğimizi söyleyen Ömer Seyfettin, İslam medeniyetine mensup olan Türk milletinin asla ve kat'a Avrupa'dan medeniyet almaması gerektiğini vurgular. Çünkü Türklerin beynelmileliyeti İslam'dır. Dolayısıyla Batıdan alınacak medeniyet İslam medeniyetinin özüne ters düşecektir. Ayrıca "Avrupa'nın, yani Hıristiyan beynelmileliyatinin yegâne gayesi ve düşüncesi son İslam hükümeti olan Türkiye'yi ve Türkleri mahvetmek" (Ömer Seyfettin, 2018, s. 449) olduğu da unutulmamalıdır. Her millet gibi Türklerin de millî harsları olduğundan harsın da hiçbir yerden alınmasına gerek yoktur. Ancak unutulmaya terk edilen bu millî hars aranıp bulunmalı ve millî şuuru alevlendirecek olan bu değere sahip çıkılmalıdır.

"Toplumsal kimlik nosyonunun içine sindiği örf ve adetler" (Korkmaz, 2016, s. 40), ahlak anlayışı, sanat ve estetik zevk, yaşam şekli, giyim kuşam, zaman ve mekanın algılanışı, törenler, semboller, aile hayatı, değer ölçüleri, davranış kuralları, mimari, yaşanan mekân, terbiye,..ferdin hayatını düzenleyen ve nasıl yaşaması gerektiğini belirleyen kültürün, millet hayatına yansıyan ifade alanlarıdır. Doğumdan ölüme uzanan çizgide, çocuga ne isim verileceğinden başlayıp insanın defnediliş anına kadar arada yaşanan koca bir hayat, toplumun belirlediği bu kurallar dairesinde yaşanır. Ait olunan toplumun yıllar içinde kendine has özellikleriyle yoğrulmuş bu değerler bütünü, geçmişten süzülüp gelen ve geçmişi anda temsil eden birer anlam aktarıcı unsurlardır. Kültürel belleği oluşturan bu değerler, yaşanıp yaşatıldığı ölçüde kültürel çözülmenin önüne geçilebilecektir. Millî şuurun zayıflamasıyla başlayacak olan bu kültürel çözülme, bireyin de ötekileşmesine sebep olacaktır. Ötekileşen birey, "düşünce ve eylemlerindeki 'kendine özgü'lüğü yitirmiş; başka'ya dönüşmüş veya başka'da batmış, kaybolmuş Ben'dir. Düşünsel anlamda 'şeyleşme' diye de tanımlayabileceğimiz bu durumda kişi, özünü varlığı arasında aşılmaz engeller yığılmış ve çoğu zaman da bu 'amaca dönüşmüş engel araçlar'ın tahakkümü altında köleleşmiştir. (...) Ötekileşmenin en trajik boyutu, kişinin kendini var eden değerleri yıkan gücün kendisine dönüşmesidir." (Korkmaz, 2016, s. 22)

Yukarıda Ömer Seyfettin'in, millî bir harsa sahip olan ve İslam medeniyetine mensup olan Türk milletinin bu millî ve dinî aidiyetinin dışında hiçbir kültür ve medeniyete ait olamayacağını söylediğini belirtmişti. Avrupa'nın, Hıristiyan beynelmileliyatinin, tek gayesinin Türkleri tarihe gömmek olduğunu çok iyi bilen ve bu nedenle Batıdan sadece temeddün, yani ilim ve fen alınması gerektiğini vurgulayan Ömer Seyfettin, böylece millî şuur kaybının, kültür çözülmesinin ve nihayetinde de ötekileşmenin nasıl önüne geçilebileceğinin de reçetesini sunmuş olur. *Tasfiye ve İslah* (Ömer Seyfettin, 2018, s. 344-348) başlıklı makalesinde millî lisanlarına sahip çıkan, milliyetine ve milletinin kültürel değerlerine önem verip onları yaşatan, Batıdan sadece ilim, fen, usul ve âliyat alan Japon gençleri ile Türk gençlerini karşılaştıran Ömer Seyfettin bizdeki durumu şöyle ifade eder:

"Bizde 'Avrupa görmüş' demek, son moda esvap giymek, Türkleri, Türkülüğü beğenmemek, kalbinde nihayetsiz bir Hıristiyan ve yabancı muhabbeti taşımak, Avrupa'nın modasını yalnız esvapta, yaşayışta, aile hususiyetinde değil hatta saçta, sakalda, bıyıkta bile benimsemektir. Türklerden Avrupa'ya gidenler birçok

Frenk kıymetleri, örfleri getirdi. Bunu inkâr edemeyiz. Fakat hangisi Garb'ın usul ve âliyatını Türkiye'ye getirdi?" (s. 347)

Batılılaşmayla başlayan bu kültürel çözümlenin ötekileşmeyle sonlanacak hikâyesi, aynı zamanda bir milletin yok oluş hikâyesidir de. Var olabilmek için millî kimliğe ait değerlerin korunup yaşatılması gerektiğine inanan Ömer Seyfettin, bunun için de öncelikle millî şuurun uyandırılması gerektiğine işaret eder. “[B]ireysel çözülmeyi engelleyen ve millî bütünleşmeyi sağlayan bir varlık güvencesi niteliğ[de]” (Eliuz, 2012, s. 335) olan millî şuur, bireyin önce kendi farkındalığını bilmesiyle, ardından da ait olduğu milletin var oluş kodlarından oluşan kültürel belleği bilinç dışına çıkarmasıyla harekete geçirilmiş olacaktır. Böylece bireyin taşıdığı isimde, konuştuğu dilde, yaşadığı mekânda, o mekâna şekil veren düzende, sanat anlayışında, tutum ve davranışlarında, giyim kuşamında, değer ölçülerinde, aile hayatında, manevî dünyasında, geçmiş ve geleceği yorumlayışında, kısacası hayatının her ayrıntısında yankısını bulacak olan millî şuur, bireyin millî kimliğini inşa edecektir.

Ömer Seyfettin'e Göre Millî Kimlik İnşasında Kadının/Annenin Rolü

'Beşığı sallayan el, dünyaya hükmeder.'

(Halide Edip)

Millî kimliğin inşası, öncelikle toplumun en küçük birimi olan ailede temellenir. Daha beşikteyken söylenen ninnilerle başlayan, çocukluk döneminde olgunlaşarak devam eden ve en nihayet kendi farkındalığının şuuruna erişmesiyle tamamlanan kimlik bilinci, bireyin ölümüne kadar hayatına yön verir. Aile içinde temelleri atılacak olan bu bilinç ne kadar sağlam inşa edilirse bireyin yaşadığı topluma duyacağı aidiyet hissi de o kadar güçlü olur.

Erkek karakter niteliği taşıyan milliyetçilik hareketinin ve ataerkil bir yapıya sahip olan Türk milletinin 'baba' figüründen ayrı düşünülmesi elbette mümkün değildir. Ancak aile içinde “[ç]ocukla en çok meşgul olan şahıs olarak anne, çocuğa ilk terbiyeyi verir. Annenin çocuğu eğitmesi toplum değerlerinin ev içinden başlayarak korunması ve sonraki nesillere aktarılması anlamını taşır. Bu görev birinci derecede anne[ye]” (Sınar, 1997, s. 33) düşer. Ancak anne millî şuura ne derece vakıf ise, ortaya koyacağı eser de dışarıdan gelecek tehlikelere karşı o derece güçlü olacaktır. Aile içinde ilk elden kültürel belleğin aktarıcısı olan anne, elbette ki, bâtulla karışmayan öz değerleri saf haliyle verebilecek donanımda olmalıdır. Bununla birlikte millî şuurunu vererek kimlik inşasını gerçekleştirecek olan annelerin değişen dünya şartlarına bağlı olarak da kendilerini yetiştirmeleri zorunludur.

Bu bağlamda kadınların eğitimi meselesinin önemine vurgu yapan Ömer Seyfettin, *Müstakbel Validelere* (Ömer Seyfettin, 2018, s. 199-201) başlıklı makalesinde bu konu üzerinde durur. Geleceğin neslini yetiştirmekte kadınların vazifeli olduğunu söyleyen Ömer Seyfettin, asrın kadınlarının, batıl fikirlere ve ananelere saplanıp kalan büyük annelerinden ilme gösterecekleri ehemmiyetle ayrılacaklarını, bunun çağın getirdiği bir zorunluluk olduğunu söyler ve “Emin olunuz ki artık en küçük bir lâkaydiniz vicdan-ı içtimaî huzurunda büyük bir cinayet olacaktır.” (s. 199) diyerek de meselenin ciddiyetine dikkatleri çeker. O, “Evvvelâ kadınlığı hevaî ve muhayyel şekilden biraz sarsarak yükseltmek, fen ve hakikatle perverde etmek, onu müdrük ve müfit bir hâle irca etmek lâzımdır.” (s. 199) dese de, kadınların devrin şartlarına göre yetiştirilmemelerinin, ihmal edilmelerinin, cahil bırakılmalarının sebebi olarak da erkekleri görür. *Kadınlar ve Maarif* (Ömer Seyfettin, 2001, s.97-98) başlıklı makalesinde de, kadınlara “alet-i velût” nazarıyla bakan, onları “gençlerin eğlencesi, çocuklarla ihtiyarların hizmetçisi”(s. 98) olarak nitelendiren ve Kur'an hükümlerini kendilerince yorumlayıp kendilerini her daim yaradılış olarak kadınlardan üstün gören ve bunu ezici bir şekilde de icra eden erkeklerin artık kendilerine gelmeleri, aileyi kuracak olan *bu* “iki unsur-ı mühimmin, kadınlarla erkeklerin vazife ve hak nokta-i nazarından yekdiğerine karşı, hiçbir sebab-i harice inzimam etmeyerek bir rüçhaniyet-i fitrîsi, bir insaniyet-i cibillîsi”(s. 98) olmadığını idrak etmeleri gerekmektedir. Öyleyse denilebilir ki, kendilerini hor gören bu erkekleri yetiştiren yine bir kadın olduğuna göre, toplumda yerleşen bu yanlış algıları ve tutumları ortadan kaldırmak da, erkeklere rağmen, yine kadınların gayretleriyle olacaktır. Bunun için de, bir milletin hayat sebebi olan kadınların çağın gerekleriyle donatılmış bir eğitime sahip olmaları gerekmektedir. Çünkü “[k]adınları neyyir-i maariften mahrum olan milletler, henüz bir hâb-ı sıklette puyan olan milletlerdir.” (Ömer Seyfettin, 2001, s. 95) Ömer Seyfettin, kadınların, dolayısıyla da geleceği yetiştirecek olan annelerin eğitimli olması halinde milletin istikbalini kazanacağını söyler ve şöyle der: “Hırslardan, heveslerden, ezvak denilen yorgunluklardan biraz bıkilip masum ve muntazır beşiklere mânâdar ninniler nefholunursa, çocuklara ilk mektep, narin ve muazzez kucaklarınız olursa seviye-i içtimaîmiz yüksелеcek, beşeriyet-i müstakbele birçok zekâ, birçok şule kazanmış

olacaktır” (Ömer Seyfettin, 2018, s. 201). Böylece medenî milletlerdeki gibi Türk toplumunda da kadınlar erkeklerin yanında yer alacak, ilerleme yolundaki engeller kadınlarla birlikte aşılabacaktır.

Millî kimliğin inşasında kadının⁴ millet hayatı için taşıdığı önemi Hülya Argunşah şöyle ifade eder:

“[K]adınlar, milletin sadece biyolojik üretimiyle sınırlandırılmamışlardır. Biyolojik üretim, yani nüfusun çoğalması, milletin devamlılığı açısından önemlidir. Ancak en az bunun kadar önemli olan bir başka boyut, milletin kültürel anlamdaki devamlılığıdır. Millet denilen homojen topluluğun maddi ve manevi devamlılığı bu durumda kadında birleşir. Başka bir söyleyişle kadınlar bir yandan milleti oluşturan anlatıları ve mitik değerleri aktararak kalabalıkları, aynı anlatılarla beslemiş ortak duyuş tarzlarına sahip düzenli bir topluluk/millet hâline getirerek ‘milletin annesi’ olurlar. Sakladıkları, taşıdıkları ve aktardıkları, ‘kolektif bilinç dışı’yla ‘biz’ olanı ve bu paralelde ‘öteki’ni tanımlayan sınırları çizdikleri gibi, milletin tanık olduğu bütün mücadele süreçlerinin içinde sürekli ve fedakâr bir katılımı gerçekleştirirler.” (Argunşah, 2017, s. 59-60)

Tanzimat ve Servet-i Fünûn dönemi anlatılarında milletin annesi olabilecek ve öteki’ye karşı biz’i koruyabilecek donanımda bir anne modeli çıkmaz karşımıza.⁵ Ayrıca çocuğun aile içinde alacağı eğitim ve terbiyeyle ilgili olarak ilk dönem romanlarında işlenen konulardan birisi, çocuğun annesi tarafından değil, yabancı bir mürebbiye tarafından yetiştirilmesi meselesidir.⁶ Hikâyelerinde kimlik inşasında çocuklar üzerinde annelerin etkisinin büyük olduğuna vurgu yapan Ömer Seyfettin ise, “olması gerekeni/beklentisini, olmaması gereken üzerinden anlatmayı seç[er]” (Argunşah, 2017, s. 65) ve kimi

⁴ Ömer Seyfettin’in hikâyelerinde kadınlar üzerinde yapılmış olan çalışmalar için bk. Uğurcan, 2012, s.268-283, Argunşah, 2017, s.55-79, Karabulut, 2017, s.64-90, Kanter, 2015, s.1607-1615, Uslucan, 2017, s.965-972.

⁵ *İntibah* romanında Ali Bey, iyi bir terbiye almış olmasına rağmen Mahpeyker’le tanıştıktan sonra sefahat âlemine düşer. Babasını kaybetmiş birisi olarak önünde kendisine yol gösterecek bir klavuz, figür yoktur. Annesi ise oğlunu bu kötü kadından kurtarabilmek için eve Dilâşub’u getirtmeyi bir çözüm olarak düşünebilir ancak. *Araba Sedası*’ndaki Bihruz Bey de, babasını kaybettikten sonra kalan parayı hesapsızca tüketmeye başlar. İyi bir eğitimi de yoktur, doğruyu yanlış ayırt edebilecek izanda değildir. O da Ali Bey gibi düşünün bir kadına, Periveş Hanım’a âşık olur. Annesi ise oğlunu şımartmaktan başka bir şey yapmaz. Eldeki avuçtaki para böylece tükenir. *Zehra* romanındaki Suphi de, babasını kaybetmiştir. Zehra’yla evlendikten sonra annesi Münire Hanım’ın kendilerine yardımı olsun diyerek iyi niyetle eve aldığı Sırrıccemal, ailenin yıkılmasına sebep olacak olayların başlamasına neden olur. Böylece babalarını kaybeden evlatlarının başında olan anneler, hiçbir şekilde onlara kılavuz olamazlar. Annelerin romandaki işlevleri, çocuklarının üzerinde hiçbir işleve sahip olmamalarıdır, diyebiliriz.

Mai ve Sıyal’ta ise, yine babasını kaybetmiş Ahmet Cemil’i görürüz. Ama o, diğer roman kahramanları gibi yanlış meyletmez ve erkek çocuk olarak sorumluluk alıp evin geçimini üstlenir. O, annesi ve kız kardeşinin mutluluğunu gaye edinmiş ve hayalleri olan birisidir. Ancak kız kardeşinin ölümü, sevdiği kız Lamia’ya kavuşamayacak olması, parasızlık ve edebiyatçı olma hayallerinin yıkılması, onu hayata küstürür. Onu ayakta tutan tek şey, annesinin varlığıdır. Bu romanda, oğluna sevgiyle bağlı olan ve manevî desteğiyle onu kucaklayan bir anne vardır sadece. *Eylül* romanında da Necip’le yaşadığı yasak aşkla okurun karşısına çıkan Suad, çocuğunu kaybetmiş bir kadındır. Yeniden çocuk sahibi olmayı göze alamaz, korkar. Ama sonradan eksikliğinin bir çocuğa sahip olmamak olduğunu düşünür. Dolayısıyla o anne olarak değil, çocuksuz kadın olarak karşımıza çıkar. *Aşk-ı Memnu*’da da, Bihter karakterine anne rolü verilmez, o Bülent ile Nihal’in üvey annesidir. O da, Behlül’le yaşadığı yasak aşkla ön plandadır ve Suad gibi onun da sonu ölüm olur. Diğer taraftan Bihter’in annesi Firdevs Hanım da bir anne olarak olumlu özelliklere sahip değildir. O ahlâki zaafiyeti olan dul bir kadındır. Çocuklarına karşı sevgi ve şefkat göstermeyen bu kadının çocukları üzerinde hiçbir olumlu etkisi de yoktur.

⁶ *Aşk-ı Memnu* romanında Adnan Bey’in karısının hasta yatağında kızı Nihal için Matmazel de Courton’a söylediği ‘Nihal size yetim kalmış bir çocuk hükmünde bırakılıyor demektir. Siz onun için bir muallimeden ziyade bir valide olacaksınız.’ cümlesi, bir annenin çocuğunu kendi kültür ve medeniyet dairesinin dışına bir yabancıya ‘anne’ rolüyle teslim ettiğini belirtmesi açısından önemlidir. “Batılı yaşayış ve kültür unsurlarının Türk evlerine kadar girip yayılmasında en etkili faktörlerden biri[ş] yabancı mürebbiyeler[dir.] (...) Yabancı mürebbiyeler arasındaki en büyük ortak nokta, kendi milletlerinin dil, terbiye, kültür ve zevklerini Türk çocuklarına aşılaktır.” (Kavcar, 1995, s.190-191) Böylece özellikle yabancı dil eğitimi için tutulan bu mürebbiyeler, Türk çocuklarının kendi değerlerinden uzaklaşmalarına sebep oldukları gibi Türk aile hayatının da bozulmasına neden olurlar. Çocukları anne şefkatiyle kucaklayan Matmazel de Courton olumlu mürebbiye tipi olarak çizilse de Hüseyin Rahmi’nin *Mürebbiye* romanındaki Anjel karakteri tam bir facia sebebidir. Annesi gibi bir fahişe olan Anjel, İstanbul’a geldiğinde Dehri Efendi’nin konağında mürebbiye olarak çalışmaya başlar. Kendisini iffetli bir kadın gibi gösteren bu kadın, Şem’î’yi, Amca Bey’i, Sadri’yi ve Dehri Efendi’yi baştan çıkarır. Anjel, düşünün bir kadın olsa da, yatağının başucunda haç bulundurmayı da ihmal etmez. Dehri Efendi’nin çocuklarını Anjel’in yanında yatırmasının sebebi, bu haçtır. Çocukların haçı görerek zamanla Hıristiyan ibadetlerini öğrenmelerinden endişe duyan Dehri Efendi, Anjel’in ağına düşmekten ise kendini kurtaramaz.

Türk aile hayatını, dolayısıyla da kültürel değerleri erozyona uğratan mürebbiyeler, Ömer Seyfettin’in de *Mürebbiye* (Ömer Seyfettin, 2017c, s.324-327) adlı hikâyesinin de konusu olur. Yine *Babar ve Kelebekler* (Ömer Seyfettin, 2017a, s.169-180) hikâyesinde de, doksan yedi yaşındaki ihtiyar nine ile on sekiz yaşındaki torununun torunu genç kızın diyaloguna yer veren Ömer Seyfettin, hayattan zevk almayan, yaşadığı evi hapishane olarak gören, yüzü hiç gülmeyen, elinde ‘[s]evinç ve saadetten mahrum kadınlar’ (s.171) diyerek Türk kadınlarını anlatan Pierre Loti’nin kitabına gömülmüş torununa ihtiyar kadının ağzıyla zamane kızları/kadınlarının neden mutsuz olduklarının sebebini şöyle açıklar: ‘Şimdi siz Frenk mürebbiyeler elinde büyüyor, kendi lisanınızın güzelliğini tanıtmıyor; başka memleketlerin, başka şeylerini öğreniyorsunuz. Onlara benzemek istedikçe kendi benliğinizden uzaklaşıyor, etrafınızdan nefret ediyorsunuz, hakikaten sevinç ve saadetten mahrum kalıyorsunuz.’ (s.172) Mürebbiyeler aracılığıyla özüne yabancı bir kültürün değerlerini öğrenen, onlara özenen ve dolayısıyla da kendi kültürel değerlerine sırtını dönen insanların kimlik bunalımı yaşamaları ve hayattan tat alamamaları kaçınılmaz olacaktır.

hikâyelerinde doğrudan, kimi hikâyelerinde ise satır aralarında, Türk kadınına/annesine önemli bir rol biçer.⁷ Bu çalışmanın amacı da, metnin derin yapısında ifade bulan bu rolü ve etkiyi ortaya çıkarmak olacaktır.

Bu çalışmada, millî kimlik inşası bağlamında anne-çocuk ilişkilerinin görüldüğü *İlk Namağ* (Ömer Seyfettin, 2017a, s. 58-63), *Fon Sadriştayn'ın Karısı* (Ömer Seyfettin, 2017b, s.253-266), *Fon Sadriştayn'ın Oğlu* (Ömer Seyfettin, 2017b, s.305-320) ve *Piç* (Ömer Seyfettin, 2017a, s.284-296) hikâyeleri üzerinde durulacaktır. Konuyla ilgili olduğu oranda dipnotlarla Ömer Seyfettin'in diğer hikâyelerinden de söz edilecektir. İncelenecek hikâyelerdeki annelerin özellikleri belirlenip kimlik inşası noktasında çocuk üzerindeki olumlu ya da olumsuz etkisi vurgulanacak, anne ve çocukların karşılaştırılmaları yapılarak aralarındaki farklılıklar ve ortak noktalar tespit edilmeye çalışılacaktır.

“Sanatkârlar, kolektif bilinç dışını bilince taşıyarak yazılı metne dönüştürürler. Aynı zamanda, bu millî nağmeyi yeni neslin bilincine taşıyarak millî hafızayı oluştururlar. Milletın devamlılığı bu değerlerin yaşanılan zamana aktarılmasıyla mümkündür.” (Özcan, 2012, s.193) Bu bağlamda, Ömer Seyfettin'in hikâyeleri de Türk çocuğuna/gencine/okuruna millî hafızayı taze tutarak onların kimlik inşasına hizmet edecek birer gömü değerindedir, denilebilir.

Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinde Millî Kimlik İnşasında Annenin Rolü ve Etkisi

Ömer Seyfettin'in, millî kimliğin inşasında annenin taşıdığı önemi ifade ettiği en güzel örnek, otobiyografik nitelik taşıyan *İlk Namağ* (Ömer Seyfettin, 2017a, s.58-63) hikâyesidir.

İlk Namağ hikâyesinde, Müslüman bir anne profili çıkar okurun karşısına. Çocuğuna ilk dinî eğitimi sabırla ve şekfetle veren, dinî eğitimle birlikte millî aidiyet duygusunu da çocuğuna öğreten bir annedir bu. Aradan on beş yıl geçmesine rağmen anlatıcının hatıralarında hâlâ canlılığını koruyan bu namaza ilk kalkış anısı, aslında namaz sonrası edilen duayla birlikte büyük bir anlam taşımaktadır. Nasıl dua etmesi gerektiğini bilemeyen bir çocuğa öğretilen bu dua, bir anlamda bir çocuğa millî kimlik bilincinin nasıl verilebileceğinin en güzel örneğidir:

Evvvela İslam olduğum için ey cenab-ı vacibü'l-vücut hazretleri, sana hamd ederim, de.. Sonra vatanımızın düşmanlarını perişan etmeni senden istirham ederim, de.. Sonra da bütün eziyet çeken, hasta olan, felakette bulunan, fakir olan Müslümanların selamet ve sıhhatini senden temenni ederim, de.. En sonra kendin için, kendi iyi olman ve şeytanın yalanlarına aldanmaman için dua et!...sonra fatiha...’ (s. 61)

Bir Türk çocuğunun diliyle ve gönlüyle şükretmesi gereken ilk şey, İslam üzere olduğunun ve olması gerektiğinin bilincinde olmasıdır. Bu bilinç, edilen duanın ilk cümlesiyle çocuğa telkin edilmektedir. Çocuğun millî kimlik bilincinin oluşmasında vatan ve millet anlayışının ve sevgisinin verilmesi de, onda millî aidiyet duygusunun kazandırılmasında çok önemlidir. Bir çocuğun duasında Yaradan'dan vatan düşmanlarını perişan etmesini dilemesi, ileride vatan ve millet müdafaasında şuurlu bir neslin doğumunu hazırlayacaktır. Müslüman bir Türk için önemli olan ve yine duada ifadesini bulan bir diğer husus da, mazlum ve sıkıntıda olan Müslümanlara bigâne kalmamak; onların refaha ve felaha ulaşabilmesi için gayret göstermektir. Milliyeti farklı da olsa, din kardeşini düşünmek ‘Türk'üm’ diyen herkesin ideali olmalıdır. Ama öncelikli olan kendisinin güçlü olmasını sağlamaktır. Zira güçlü olmayanların güçsüzlere yardım edebilmesi mümkün değildir.

Küçük Ömer'in annesinin telkinleriyle yaptığı duanın son cümlesi de kul olarak bizzat kendisiyle ilgilidir: Şeytanın hilelerine aldanmamak ve doğru yolda olabilmek için Yaradan'dan yardım istemek. Bu duayla da çocuğa verilmek istenen mesaj şudur: Doğru yolda olanların yardımcısı Allah'tır. Şeytana uyanlar

⁷Ömer Seyfettin'in millî kimliğin kadında saklandığına inandığını belirten Hülya Argunşah, Seyfettin'in “[k]olektif bilinç dışının saklanması ve aktarılması konusunda milliyetçiler gibi kadına değer vermesine rağmen, kimliğin inşası gibi ciddi bir görevi yetersizlikleri yüzünden Türk kadınına vermez.” (Argunşah, 2017, s.76) der. Onun hikâyelerinde millî kimliğe sahip olan kadınların, sadece yabancılar olduğunu ve dolaylı da olsa bu kadınların, *Primo Türk Çocuğu* ve *Fon Sadriştayn* hikâyelerindeki gibi, erkeklerin/babaların uyanışlarına vesile olduklarını söyler. Buna karşılık Türk kadınlarını eğitim konusunda yetersiz gören, bu nedenle alaturka kadınların taassup içinde olduklarına inanan, alfrangalığa özenen kadınları ise zaten millî bulmayan Ömer Seyfettin'in, Türk kadınına karşı “*derin bir güvensizlik*” (Argunşah, 2017, s.76) içinde olduğunu belirtir ve Seyfettin'in günlüğünde yer alan sözlerine yer verir. Bu güvensizliğinin temelinde özel hayatında yaşadığı olumsuzlukların da yatabileceğini ifade eden Argunşah, bu güvensizliğin bir yansıması olarak, onun hikâyelerinde çocuk üzerinde kimlik inşası görevini kadınların değil, erkeklerin gerçekleştirdiğini (*Primo Türk Çocuğu*'nda Primo, *Fon Sadriştayn'ın Oğlu*'nda Orhan) söyler. Aynı şekilde çocukların millî kimlik kazanamamalarında da yine babanın/ların etkili olduğunu (*Fon Sadriştayn'ın Oğlu*'nda Hasip, *Piç*'te Ahmet Nihat) ifade eder. (bk. Argunşah, 2017, s.55-79)

ise, yanlışa saptıklarından Allah'ın yardımından mahrum kalırlar. Doğru yolda olanlar, İslam üzere hareket edeceklerinden milliyetlerine ve dinlerine, yani Türk ve Müslüman kimliklerine de bağlı kalıp yaşayacaklardır.

Müslüman olduğu için şükretmek, vatani ve milleti düşmanlardan korumak, sıkıntıda olan din kardeşlerine yardım etmek ve doğru yolda olup şeytanın hilelerinden kendini muhafaza etmek. Bunlar, bir Türk çocuğunun millî ve dinî mefkûresinin ne olması gerektiğini ve bireysel hayatını nasıl yaşaması gerektiğini belirleyen esaslardır.

İlk Namaz hikâyesinde, nasıl abdest alıp namaz kılacağı, nasıl dua edeceği, elifbâyı nasıl okuyacağı gibi ilk dinî eğitimiyle birlikte millî ve dinî aidiyet duygusunu da küçük yaşta çocuğuna şefkat ve sabırla ilmek ilmek işleyen, çocuğuna millî kimlik şuurunu vermeye çalışan Müslüman bir Türk annesi karşımıza çıkmaktadır. Bu anne, bizzat dinî yaşayışıyla da çocuğa örnek olan bir annedir.

Millî kimlik inşasında annenin önemini vurgulandığı bir diğer hikâye de, *Fon Sadriştayn'ın Oğlu* (Ömer Seyfettin, 2017b, s. 305-320) adlı hikâyedir. Bu hikâye, *Fon Sadriştayn'ın Karısı* (Ömer Seyfettin, 2017b, s. 253-266) adlı hikâyenin devamıdır. *Fon Sadriştayn'ın Karısı* hikâyesinde, Türk kadınlarına karşı Alman kadınlarının övüldüğü yolunda yapılan eleştirilere karşı, Ömer Seyfettin bu hikâyeyi bir anlamda özür dilemek amacıyla kaleme alır.⁸

⁸*Fon Sadriştayn'ın Karısı* hikâyesini *Yeni Mecmua*'da 3 Kânûn-ı Sâni 1918'de (3 Ocak 1918) neşreden Ömer Seyfettin, hikâye dolayısıyla aldığı tepkileri 17 Kânûn-ı Sâni 1918 tarihliyle günlüğüne şöyle not düşer: "Fon Sadriştayn'ın Karısı'nı Yeni Mecmua'da neşrettim. Büyük bir gürültü yaptı. Yalnız kadınlar arasında değil, Almanlar arasında da.. Bir hafta evvel Celâl Sahir'le yemeğe gitmişim.

-Almanlar da anlamıyorlar, dedi, dün telefonla Ömer Seyfettin neden bizi tahkir ediyor? diye bana soruyorlar.

Kadınlar hep ayağa kalktı. Boyuna eve telefon ediyorlar, mektuplar da alıyorum. Nilüfer Sârâ isminde bir hanım bana 'Seyfiştayn!' diyordu. Beni Alman propagandacılığı ile itham ediyor. Vakit gazetesinin başmuharriri Ahmet Emin, dün vapurda beni gördü:

-Size yazılmış bir cevap var. Darülfünun talebesi hanımlardan, dedi." (Ömer Seyfettin, 2018, s.1068)

Öte yandan ilginç olan şudur ki, *Fon Sadriştayn'ın Karısı* hikâyesinin sonunda anlatıcının, tüm olumsuz tavırlarına rağmen, Türk kadınları lehine bir söylemde bulursa da, Türk kadın okurlarının *Horoz* (Ömer Seyfettin, 2014, s.104-110) ve *Dünyanın Nizâmı* (Ömer Seyfettin, 2014, s.111-116) hikâyelerine karşı aynı eleştirel tavrı göstermemiş olmalarıdır. *Fon Sadriştayn'ın Karısı* hikâyesinden sonra yayınlanan (*Horoz*- 22 Aralık 1919, *Dünyanın Nizâmı*- 27 Aralık 1919) ve birbirinin devamı olan bu iki hikâye, geleneksel hayat anlayışının, yani erkek otoriter aile hayatının bir anlamda savunuculuğunun yapıldığı bir kurguya sahiptir: Kümesteki horozun tavuklara hiçbir şekilde dirlik vermediğini düşünen ve '[k]ümesin bu mağrur kralı[nu] zulümden başka hiçbir şeyden tat almayan müstebit bir Neron' (s.105) olarak gören hikâyenin adı belirtilmeyen anlatıcısı genç kız, acıma, şefkat, merhamet yoksunu olarak gördüğü babası ile kümeslerindeki horoz arasında bir ilişki kurar ve 'koca denen mabudun ruhunu' (s. 104) horozla özdeşleştirir. Ona göre babası gibi bütün erkekler kümeslerindeki horozdan farksızdır. Bu düşüncelerle, 'Ben horozsuz bir kümes, kocasız bir ev istiyorum' (s.110) diyerek evlenmeyi reddeder. Her ne kadar annesi 'Dünyanın nizâmı böyle kurulmuş! Kadın, kadın! Erkek efendil. Namuslu insanlar bu kaidenin dışına çıkmazlar.' (s.109) diyerek itaatkâr kadın tavrıyla öğütler verse de, genç kız hiçbir surette böyle bir hayatı yaşamayı kabul etmez. Bir anlamda, bütün erkeklerden, babasından intikam almak istercesine horozu boğarak öldürür. Kendince bütün kadınlar, kümesteki tavuklar böylece erkek zulmünden kurtulmuştur. Ancak boğarak öldürdüğü horozun rüyasına girmesiyle hayata bakışı ve düşünceleri tamamen değişir. Rüyasında kendisini neden öldürdüğünü soran horozla, tavuklara yaptığı eziyetler sebebiyle diyerek cevap verir genç kız. Oysa horozla göre, '[b]u zulüm, tavuklara lütuftur. Nimettir. Lezzettir.' (s.113), 'Yorgunsuzluk rahat dünyanın en ağır azabıdır.' (s.113) Kendisinin yokluğunda kümeste nizâmın bozulacağını, tavukların bir köşede pinekleyip duracaklarını söyledikten sonra da tavuklara yaptığı gibi genç kızın gagalamaya başlar. Genç kız ne kadar kaçmaya çalışırsa çalışsın horozun elinden kendisini bir türlü kurtaramaz. Korku ve dehşet içinde uyanır, adeta bütün kemikleri kırılmış gibi hisseder. Ama tuhaf bir şekilde de, 'acının, korkunun, zulüm görmenin, dayak yemenin, gaganmanın, didiklenmenin pek başka bir lezzeti' (s.114) olduğunu düşünür. Kümeste tavukların miskin miskin oturduklarını ve uzun zamandır da yumurtlamadıkların görünce, rüyasında horozun söylediklerinin doğruluğuna inanır ve 'Ben sözde tavukları semirtmek için zavallı zulüm efendilerini öldürmüştüm. Hâlbuki onun zulmü aynı lütuftur!' (s.115), 'Yani.. yani işte..horozsuz kümes mezarlığa benziyor vesselam!' (s.116) diye düşünerek annesinin öğütündeki gibi dünyanın nizâmını bozmamaya karar verir ve artık evleneceğini söyler.

Anlaşılan o ki, erkek otoritesinin hüküm sürdüğü bir aile hayatını onaylayan *Horoz* ve *Dünyanın Nizâmı* hikâyelerine ses çıkarmayan Türk kadınları, kendilerinin yabancı bir milletin kadınlarına mukayese edilmesine, daha doğru bir ifadeyle bir Türk kadınının aile hayatının çöküşüne sebep olurken Alman bir kadının aile saadetini tesis etmesine, bir hikâye de olsa, tahammül edememişlerdir. Bu durum, o dönem için Ömer Seyfettin'in makalelerinde vurguladığı eğitim meselesinin önemini somut bir örneği olarak da düşünülebilir. Yani *Fon Sadriştayn'ın Karısı* hikâyesinin derinindeki anlamı çözemeyen Türk kadınlarının kat edebilecekleri daha uzun bir yol vardır.

Öte taraftan, Türk toplumunda kendilerini kadınlardan üstün gören erkeklerin kadınları horlayıp onlar üzerinde tahakküm kurmalarını eleştiren Ömer Seyfettin'in, makalelerinde ortaya koyduğu düşüncelerine ters düşen bu durumu, iki hikâyesiyle örneklemesi ise bir çelişki gibi görünmektedir. Bu da, her ne kadar kadınları erkeğin yanında görmek istese de, Ömer Seyfettin'in, yetiştiği kültürden, geleneksel anlayıştan yine de kopamadığını, çocukluğundan itibaren bilinçaltında bazı şeylerin yer ettiğini göstermektedir. Sert mizaçlı bir babaya sahip olan Ömer Seyfettin, her ne kadar asker olduğu için yanlarında pek bulunamasa da, baba otoritesinin hâkim olduğu bir ailede büyümüştür. *Kaşığı* (Ömer Seyfettin, 2017c, s.380-384) hikâyesinde, 'Babam pek sertti. Bir bakışından ödümüz kopardı.' (s.383) dediği babası ile *Horoz* ve *Dünyanın Nizâmı* hikâyelerindeki genç kızın babası arasında hiç fark

Fon Sadriştayn'ın Karısı hikâyesinde Türk kadını ile Alman kadını arasında yapılan mukayese dikkat çekicidir. Hikâyede, '*Almanların sıbhatini[n], saadetini[n] neşelerini[n]*' (s. 254) ve hatta bütün Almanya'yı Almanya yapan temel gücün Alman kadını olduğu; bu gücü de, Alman kadınının '*iktisat fazîleti[yle]*' (s. 264) sağladığı Lida karakteriyle örneklendirilir. Buna karşılık Türk kadını, müsrif, idaresiz, sorumsuz özelliklere sahip olarak çizilir ve bu özellikleriyle de o, her anlamda sefaletin, tükenmişliğin, huzursuzluğun sebebi olarak gösterilir. Bu zıtlık, hikâyede Sadrettin karakterinin yaşadığı iki farklı evlilik hayatıyla okurun dikkatlerine sunulur. Netice Alman kadınının lehine kazanılmış bir üstünlük gibi algılansa da, hikâyedeki asıl mesele, sebep ne olursa olsun, yabancı kadın/larla yapılan evliliğin yanlışlığıdır. Nitekim hikâyenin sonunda, bu yöndeki bir tercihin yanlışlığı anlatıcı tarafından okura şöyle hissettirilir:

'Fon Sadriştayn'ın uzvî istirahatinden, her anına mantıkla hesap karışan saadetinden, çamaşır yıkayan, yemek pişiren, tahta silen, kundura boyayan aşkından tiksiniyordum. Ta orada... şu küçük yalıcıkta müsrif, hesap bilmez, saz benizli, narin, şık bir kadınla borç içinde, manevî maddî ıstıraplar içinde... tabiatın uyuşuk sükûnu karşısında sessiz, mahmur yaşamak daha tatlı değil miydi?' (s. 266)

Yabancı bir kadınla yapılan evliliğin neden yanlış olduğu *Fon Sadriştayn'ın Oğlu* hikâyesinde cevabını bulmakta, Türk ya da Alman bir kadınla evli olmak bu hikâyede önem ve anlam taşımaktadır. Çünkü Lida ve adı belirtilmeyen Sadrettin'in ilk eşi, bu hikâyede anne kimlikleriyle karşımıza çıkmaktadırlar.

Lida, mensubu olduğu Alman milletinin kültürüne bağlı bir kadındır. Genç yaşta kendi milletine yabancı bir adamla evlenmesine rağmen kırk beşine merdiven dayamış bir kadın olarak hâlâ geleneklerine sahip çıkmakta, millî ve dinî bayramlarını kutlamaktadır. Aldığı terbiyeyle, yirmi sekiz yıllık evlilik hayatında yaşam düzenini de hiç değiştirmemiştir. Günlük hayat onun belirlediği programa göre işler ve bu düzenin dışına çıkmaz. Her şey saati saatine yapılır. Öyle ki, eşi isteyken evde kendi başına doğum yapan Lida, yemek sırasında odadan bebeğin ağlama sesini duyan Sadrettin'in masadan kalkıp çocuğunu görmesine bile müsaade etmez. Çünkü yemek saatidir ve ancak yemekten sonra Sadrettin çocuğunu görebilir.

Bir Alman kadınından beklenen her şeyi de yapmaktadır Lida. Yemek, temizlik, çamaşır, alış veriş ve evle ilgili her iş onun sorumluluğundadır. Evde adeta programlanmış bir robot gibi çalışır. En önemli sorumluluğu da, eve giren paranın hesabıdır. Evin temel ihtiyaçları dışında özel hiçbir şey için harcama yapmaz. Ona göre mobilyalarla donatılmış bir köşkte oturmak ve hizmetçi tutmak boşa yapılan israftır. Sadrettin'in ilk eşiyle oturduğu evden eşyaları sattırarak çıkması ve yirmi sekiz yıl iki göz odalı bir apartman dairesinde yaşaması hep bu iktisat hırısının sonuçlarıdır. Bastonunu unutan kocasına bastonu unutmasından dolayı hesap sorması da bu hırısın ne boyutta olduğunu göstermektedir. Bu hırs, bankada büyük bir servetin birikmesini de sağlamıştır.

Evin ve paranın idaresini elinde tutan Lida, Sadrettin'in üzerinde otoritesini kurmuş bir karakterdir. Bunun da ötesinde, Sadrettin'in Alman geleneklerine uymasını da sağlamıştır. Sadrettin her ne kadar can u gönülden istemese de, Lida'nın millî bayramlarına nezaket gereği iştirak etmiş; ancak Lida, yirmi sekiz yıldır Türkiye'de bir Türk'le evli olmasına rağmen Türk'e ait hiçbir kültürel değerın takipçisi ve uygulayıcısı olmamıştır. Millî kimliğine bağlı bir kadın olarak Lida'nın evlilik hayatında muvaffak olamadığı tek şey, oğlu Hasip'e bir Alman ismi verememiş olmasıdır, denilebilir. Ancak para endişesinden asude bir şekilde yemeye ve bira içmeye başlayan kocası Sadrettin'i görünüşüyle tam bir Alman'a benzetmeyi başarmış ve bunun sonucu olarak da, onun, millî kimliğin en önemli göstergesi olan isminin herkes tarafından Fon Sadriştayn olarak benimsenmesinde etkili olmuştur.

Hikâyede, Alman kültürünün temsilcisi olan Lida, bir anne olarak oğlu Hasip üzerinde önemli bir rol modeldir. Hayatını paranın hesabını yaparak geçiren bir annenin elinde yetişen bir çocuk için, elbette para önemli bir unsur olarak ortaya çıkacaktır. Para arttırmak için yapılan ince hesaplar, bir çocuğun daha küçük yaşta zihninde yer edecek ve onun kişiliğinin oluşmasında etkili olacaktır. İsmiyle müsemma olan Hasip'in, denilebilir ki, hayatı boyunca hesap ettiği tek şey, para ve kendi çıkarları olmuştur. Ailesinin yirmi beş yılda bir servet eden birikimini hiç düşünmeden çalacak kadar paraya tapan Hasip, kendi çıkarları için yine ailesini daha küçük yaşta kullanmaktan çekinmez. Böylece hodgâm, bencil bir kişiliğe sahip olur. İki farklı kültürün içinde büyümesi de, onun daha çocuk aklıyla bu durumu kendi lehine kullanılabilir bir fırsat olarak değerlendirmesine sebep olur. Annesine Alman, babasına Türk olduğunu söyleyerek yalan konuşup riyakârca davranır; annesiyle konuştuklarını babasına, babasıyla konuştuklarını annesine karşı birer şantaj unsuru olarak kullanır. Hasip'e bu imkânı veren, ruhların birbirine yabancılaşmasına sebep olan anne ve

yok gibidir. Bu da, Ömer Seyfettin'de teori ile pratiğin, düşünceleri ile ortaya koyduğu ürünlerin aldığı terbiyeye bağlı olarak zaman zaman birbirlerinden farklılıklar gösterdiğini düşündürmektedir.

babası arasındaki kültürel uyumsuzlukta aslında. Her ne kadar kültürel farklılıkları bir dereceye kadar Sadrettin tolere etmeye çalışsa da, kendi millî değerlerinden taviz vermeyen bir anne olarak Lida, içinde yaşadığı toplumun değerlerine sırtını döner ve oğlu Hasip'e de bu anlamda olumlu hiçbir katkıda bulunmaz. Dolayısıyla bu kültürel uyumsuzluk, Hasip'in millî kimlik bunalımını yaşamasına neden olmuş, ne Türk ne Alman olabilmemiş, kendini bir yere ait hissetmeyen kimliksiz bir isim olarak ortaya çıkmıştır. Tahsili için ne kadar çaba ve özen gösterilse de, Hasip'te eksik bırakılan taraf millî kimlik inşası meselesi olmuştur. Daha küçük yaşta ailenin içinde, annenin elinde millî terbiyeyle yetişmeyen bir çocuk için okulda verilmeye çalışılan eğitimin çok da bir anlamı, önemi ve faydası olmayacaktır. Sonuçta da, hayatın maddî kaygılarını ve değerlerini önde tutarak manevî cepheyi ve değerleri ihmal eden bir annenin elinde Hasip gibi kim olduğunu ve hangi millete ait olduğunu bilemeyen bir çocuk, ferdi ve günü birlik hesaplar peşinde koşacak, sadece kendisi için yaşayacak ve sonuçta da koca bir serveti çalarak ailesini yüz üstü bırakıp Amerika'ya kaçacaktır.⁹

İlk Namaz hikâyesindeki Ömer ile Hasip mukayese edildiğinde karşımıza çok önemli farkların çıktığı görülür. Aynı zamanda bu farklar, bir çocuğun millî kimliğinin inşasında annenin ne derece önemli olduğunu da göstermektedir:

Ömer, dinî eğitim alarak büyüyen bir çocuktur. İslam dininin gerekleri öğretilerek yetiştirilmekte ve Müslüman olmanın şükürünü bilmektedir. Dolayısıyla dinî aidiyet duygunu kazanmış bir çocuktur. Hasip'in ise dinî bir eğitim aldığı söylenemez. Dolayısıyla da dinî aidiyet duygusundan yoksun olarak büyümüştür.

Ömer, Türk olduğunu ve Türk milletinin bir mensubu olduğunu bilerek yetişmiş bir çocuktur. Kim olduğunu bilen şuurlu bir çocuk olarak vatanının ve milletinin düşmanlardan korunması için dua edebilmektedir. Dolayısıyla millî aidiyet duygusuna sahiptir. Hasip ise, iki farklı medeniyet ve kültüre ait fertlerin izdivacının bir meyvesi olarak kim olduğunun ve hangi milletten olduğunun bilincinde değildir. Dolayısıyla da millî aidiyet duygusundan yoksundur.

Ömer'e, kendisini ve milletini düşündüğü kadar bütün din kardeşlerini de düşünmesi gerektiği öğretilmiştir. Dolayısıyla o, Müslümanların kardeş olduğu inancıyla ümmet bilincine sahiptir. Dinî eğitim aldığı söylenemeyecek olan Hasip ise, çocukluğundan itibaren kendisinden başkasını düşünmeyen birisi olmuştur. Değil bir başkası için endişelenip üzölmek, kendi anne babasını düşünmeyerek onlara hayatlarının en büyük darbesini indirecek kadar bencil bir karakterdir. Dolayısıyla aile kavramının ne anlam ifade ettiğinin bilincinde dahi değildir.

Ömer, doğruluktan sapmamak ve şeytanın hilelerine aldanmamak için çabalamak ve Allah'a sığınmak gerektiğinin telkinleriyle yetişmektedir. Dolayısıyla nasıl dürüst, temiz ahlâklı, günah ve yanlıştan sakınan bir insan olunacağını küçük yaşta öğrenmeye başlamıştır. Hasip ise, küçük yaşta başladığı yalan ve riyakârlığa, yirmi yedi yaşında ailesinin bütün servetini çalana kadar devam eder ve ortadan kaybolur. Lida'nın oğlu Hasip için '*Şeytan alsın, şeytan alsın; onun yüzünü bir daha bize gösterme Allah'ım!*' (s. 313) bedduası, Hasip'in aslında kime kul olduğunun annesinin ağzıyla ifşasıdır.

Fon Sadriştayn'ın Karısı ve *Fon Sadriştayn'ın Oğlu* hikâyelerinde, millî kimliğin inşasında bir anne olarak Lida'nın rolü ve etkisi şöyle özetlenebilir: Kendi millî değerlerine sıkı sıkıya bağlı bir Alman olan Lida, bir Türk'le evli olmasına rağmen asla Türk'e ait hiçbir unsuru benimsememiş ve dolayısıyla da oğlu Hasip'i Türk milletinin değerlerine göre yetiştirmemiştir. Bununla birlikte oğlunu Alman kültürüne göre de yetiştirmemiş ve sonuçta ona bir kimlik kazandıramamıştır. Bu nedenle, Hasip, kimliksiz bir birey olup çıkmıştır.

Tersten bir okumayla bu iki hikâyeden şu sonuç çıkarılabilir: Bir Türk erkeğinin farklı medeniyet ve kültüre mensup bir kadınla yapacağı evlilikte doğacak çocuk/ların Türk kimliğinden yoksun yetiştirilmeleri gibi büyük bir tehlike söz konusu olduğundan Türk aile yapısının ve millî değerlerin muhafazası için yabancı kadınlarla evlilik yapılmamalıdır. Aksi halde dünyaya gelecek olan çocuk/lar, gayr-ı meşru çocuk/lar gibi ortada kalacaktır.

⁹*Millî Tecrübelerden Çıkarılmış Amelî Siyaset* başlıklı makalesinde, 'Siyasî ve içtimai millî müessesesinden uzak kalmış mefkûresiz Türklerin üç ruhiyeti vardır.' diyen Ömer Seyfettin, bu üç sınıflı 'bedkârlık', 'bedhahlık' ve 'bedbinlik' olarak adlandırır. Hasip'i, aile bağlamında bedkârlık ruhuna sahip grubun içinde yorumlayabiliriz: 'Bu güruhun milliyetten, dinden haberi olmadığı için kendilerinin şahsî ve ferdi menfaatleri için en mukaddes şeylerini ayaklarının altına almaktan çekinmezler. Hayırsızlık ederler, adam öldürürler, şantaj yaparlar, en yüz kızartacak namussuzlukları irtikâp ederler. Ve yine insanların arasında rahat rahat gezmek isterler. Ve adaletin pençesine geçince darağacına çıkarlar. (...) Kurnaz davranıp bu âli pençeden yakayı sıyrabilirse soluğu hariçte alırlar.' (Ömer Seyfettin, 2018, s.456)

Fon Sadriştayn'ın Karısı ve Fon Sadriştayn'ın Oğlu hikâyelerinde karşımıza çıkan bir diğer anne örneği de, Sadrettin'in adı belirtilmeyen ilk eşidir. İlk hikâyede gayet müsrif, ev idaresinden ve ev işlerinden anlamayan, gezip tozmaktan ve sık giyinmekten başka meşguliyeti olmayan, Alafranga hayata özlem duyan ve hatta Frenk özentisi bir adama âşık olarak tanıtılan bu Türk kadını, ikinci hikâyede olumlu ve takdir edilen meziyetlerle okura sunulur. Öyle ki, evliyken başka bir adama âşık olduğu ikinci hikâyede bir iftara olarak nitelendirilerek yalanlanır. Bu farklılığın sebebi, hikâyenin ilk yayınlandığında aldığı eleştirilerinden kaynaklandığı düşünülebilir.

İkinci hikâyede anne olarak okurun karşısına çıkan bu Türk kadını, Sadrettin'den sonra ikinci evliliğini yapmış ve çok genç yaşta eřini¹⁰ Çanakkale'de şehit vererek dul kalmıştır. Eşini kaybettikten sonra tek meşgalesi yetim kalan oğlu Orhan'ı büyötmek olmuştur. Dini bütün bir kadındır. Orhan'a da dinî eğitimi küçük yaşlarından itibaren vermeye başlamıştır. Türk milletinin bir ferdi olarak milletine duyduğu kalbî bağlılıkla oğluna da millî değerleri öğretmiş, millî duyguları aşılamıştır. Varlığını oğluna adayan bu annenin milletine karşı en büyük görevi, millî kimliğinin bilincinde olan ve bu bilinçle milletinin istikbaline hizmet edecek bir evlat yetiştirmektir. Annesinin elinde millî ve manevî değerlerle adeta bir hamur gibi yoğrulan Orhan, artık bir yetişkin olarak kendi yolunu ve hedefini belirlemiştir. Dinî terbiyesinin getirdiği lirizm ile milletinin diliyle, millî hislerle ve millî konularla ait olduğu milletin tercümanlığını bir şair olarak yapacaktır. Yirmi yedi yaşında, sadece İstanbul'da ve Anadolu'da değil, bütün Türk dünyasında 'millî şair' olarak kabul edilmesi, annesinin, bir Türk annesi olarak sorumluluğunu yerine getirdiğinin, Orhan'ın da Türklük mefkûresine hizmet ettiğinin ve edeceğinin göstergesidir.

Burada üzerinde durulması gereken bir diğer husus da, Orhan'ın yetiştiği, içinde büyüdüğu evdir. Çamlıca'da annesiyle birlikte bir köşkte yaşayan Orhan, bu köşkün insanın ruhunu okşayan havası içinde büyümüş, bu mekân, onun şair ruhunu da ortaya çıkarmıştır. Köşkün bahçesindeki ağaçlar arasından geçilen yol ve etrafa kokular yayan çeşit çeşit çiçekler, şakiyan bülbüller, mermer bir havuz ve havuzun ardında pencerelerinde beyaz tülleriyle köşk. Köşkün içinde sedirin, duvarın, perdelerin, halının, tavandaki işlemlerin birbirleriyle olan ahenkli uyumu. Ünlü Türk ressamlarının millî estetik zevki yansıtan tablolarıyla süslenmiş duvarlar. Bu noktada, Orhan'ın annesinin giyim kuşamına gösterdiği özeni, şıklığına gösterdiği ihtimamı yaşadığı evin içine de gösterdiğini ve evini Türk kültürüne uygun ayrıntı ve dekorla döşediğini söylemek yanlış olmaz. Ayrıca Çanakkale'de şehit düşen eşinin, Orhan'ın babasının asker üniformalı resminin de duvarda asılı olması, yine Orhan'ın millî kimliğini kazanmasında önemli bir unsurdur. Çocuklara kültürel belleğin birer unsuru olan tarihî olayların ya da millî destan ve hikâyelerin anlatılması, onların millî duygularla büyömelerinde, tarih şuuru kazanmalarında büyük rol oynar. Kaldı ki Orhan için tarihî şahsiyetlerden, destan ya da hikâyelerden çok en büyük iftihar kaynağı bizzat babası olacaktır. Babasının kim olduğunu anlatmasının yanında duvara astığı tabloyla geçmişini, babasının suretini unutmamasını sağlamak, Orhan'ın annesinin, çocuğunun kimlik bilincinin oluşmasında taşıyıcı bir rol üstlendiğini göstermektedir.¹¹ Zira geçmişi unutmak ya da yeni nesillere aktarmamak, millî hafızayı zayıflatacak ve nihayetinde millî hafızanın yok olmasına sebep olacaktır.

¹⁰ Tahir Alangu, Orhan'ın annesiyle tanışmaya giden Fon Sadriştayn'ın "dâhî genç .. vaktile anasına bıraktığı kendi oğludur." (Alangu, 1968, s.392) diyerek Orhan'ın babasının Fon Sadriştayn olduğu yorumunda bulunur. Ardından da, "Bu kuruluşa göre Ömer Seyfettin, ilk hikâyesinde bu kadını yanlış bir açıdan ele alıp tasvir etmiş olduğunu da kabul etmiş olduğu kadar, hangi tip kadına özlem duyduğunu da anlatmış oluyordu." (s.392) der. Ancak hikâyede sadece iki cümleyle verilen ayrıntıyla bu yorumun yanlışlığı görölmektedir: 'Orhan gibi mükemmel bir şahsiyet yalnız annesine kalmış bir yetimdi. Hayatının hikâyesine bakılırsa, daha kendi bir yaşında iken ölen babası Çanakkale'de şehit düşmüştü.' (s.311) Öte yandan hikâyelerini çarpıcı sonlarla bitiren Ömer Seyfettin'in, bu hikâyesini böyle sürpriz bir netice ile bitirmesi okur üzerinde daha tesirli olacağı şüphesizdir. Ama Alangu'nun ifade ettiği gibi böyle bir neticenin ipuçları en azından Fon Sadriştayn ile anne arasında geçen konuşmada sezdirilirdi kanaatindeyiz. Oysa Orhan'ın annesinin Fon Sadriştayn'a sorduğu tek şey, yirmi beş sene evvel namusu hakkında yapılan iftiranın sebebi olur sadece.

¹¹ Aynı durum, *Forsa* (Ömer Seyfettin, 2017c, s.217-222) hikâyesinde de karşımıza çıkmaktadır. Malta korsanlarının eline esir düşmüş kahraman Türk forsası Kara Memişi kırk yıl süren esaretten kurtaran, oğlu Turgut Reis'tir. Baba ile oğulun birbirini tanınmaları ve kavuşmaları tek bir ayrıntıda gizlidir:

'-Sen Kaptan Kara Memişi misin?

-Evet!

-Hızır aleyhisselamın geçtiği yerlerden geçen sen misin?

-Benim.

-Doğru mu söylüyorsun?

-Ne yalan söyleyeceğim?

-Aç bakayım sağ kolunu!

İhtiyar kaftanının altından kolunu çıkardı. Sivadı. Beye uzattı. Pazısında haç şeklinde derin bir yara izi vardı. Bu yarayı, gecesi altı ay süren bir adadan karısını kaçırdırmıştı. Bey ellerine sarıldı. Öpmeye başladı.

-Ben senin oğlunum!

Orhan, *İlke Namağ* hikâyesindeki Ömer'le karşılaştırıldığında her iki hikâye kahramanının da millî kimlik bilincine sahip oldukları görülür. Dolayısıyla Orhan ile Hasip arasındaki fark, Ömer ile Hasip arasındaki farkla aynıdır. Ömer ve Orhan millî ve manevî değerlerine bağlı, Türklük şuuruna sahipken Hasip, kimliksiz bir hiçtir.

Fon Sadriştayn'ın Oğlu hikâyesinde Orhan ile Hasip arasındaki fark hikâye kişilerinden Sadrettin'in bakış açısıyla da okura sunulur. Oğlu Hasip ile Orhan'ı mukayese eden Sadrettin, aynı yaşta olan bu iki gencin aralarındaki büyük farkın sebebini '[H]er dâhi gibi onu da annesi yaratmıştı.' (s.314) diyerek belirtir. Orhan'ın annesinin '[o]ğlunu ilhamın, bayatın, hakikatin tabii menbalarına götüren koca bir millete balaskâr yapacak kadar millî terbiye veren [bir]kadın' (314) olduğunu anlar. Ayrıca hikâyede annenin kimlik inşasında çocuk üzerindeki etkisi hikâye kişilerinden Orhan¹² tarafından da şöyle vurgulanır:

'Ben her şeyi annemden öğrendim. Annem beni dinî bir vecd içinde büyüttü. Şiirimde duyduğunuz 'lirizmin' menbai ondan aldığım dinî terbiyenin heyecanlarıdır. Şiirlerimi, hikâyelerimi, trajedilerimi evvela masal halinde ondan işittim. Onun halktan olan ruhu bana halk sevgisini, halk aşkını nefyetti. Bundan dolayıdır ki kafiyelerim halkın tabirleri, musikim halkın dilindeki ahenktir.' (s.312)

Millî kimlik inşasında annenin rolünü ve etkisini görebildiğimiz bir diğer hikâye ise *Primo Türk Çocuğ*'dur (Ömer Seyfettin, 2017a, s.224-250). Primo, Türk bir baba ile İtalyan bir annenin çocuğudur.

Fon Sadriştayn'ın Karısı ve *Fon Sadriştayn'ın Oğlu* hikâyelerinde karşımıza çıkan Lida karakterinin yerini *Primo Türk Çocuğ*'nda Grazia alır. Bu iki hikâye karakteri bir Türk'le evli olmaları noktasında ortak paydada birleşseler de aralarındaki farklar çok daha büyüktür.

Bir Alman olarak Lida millî kültürüne ne derece bağlı ise bir İtalyan olarak Grazia da kendi kültürüne hatta çok daha sıkı bir şekilde bağlıdır. İyi bir eğitimi olmadığını anladığımız Lida'ya karşılık Grazia, mühendis bir babanın kızı olarak iyi bir eğitim almıştır. Bu noktadan değerlendirilecek olursa Grazia, her konuda Lida'dan çok daha bilinçlidir, denilebilir.

Lida için bir Türk'le evlenmek sorun teşkil etmezken Grazia için bu imkânsız bir durumdur. Çünkü Türkler barbar, vahşi ve gayr-ı medenîdirler. Fakat ona göre, Paris'te tahsil görmüş, Avrupaî terbiyeye sahip, Yunan medeniyetinin sanat eserlerine hayran olan *Kenan asla bir Türk değildir. Ve asla bir Türk olamaz.*' (s.233) Bu nedenle onun bir Rum olabileceği düşüncesini kolaylıkla benimseyebilmiştir.

Lida, ev, çamaşır, yemek, alış veriş gibi günlük telaşlar peşinde koşup âni kurtarmaya çalışırken Grazia siyâsî gelişmeleri ve dünyada yaşananları takip ederek yarını ve yarından sonrasını düşünür. İtalyanların Trablus'a saldırdığından haberdardır. Gazete okur, tanıdığı bir tercümandan da Trablus olayı sonrasında yaşanacaklar hakkında '[b]iç kimsenin bilmediği, gazetelerin yazmadığı havadisleri öğren[ir]' (s.240) Avrupalıların Şark meselesiyle Türkiye'yi parçalamayı başaracaklarını, ancak Genç Türklerin elinde olan hükûmetin bu teşebbüse engel olmaya çalışabileceklerini, bu nedenle hükûmetin devrilmesi gerektiğini, yeni oluşacak kabinenin de Avrupa'da eğitim görmüş, Avrupa terbiyesi almış, liberal görüşe sahip, milliyetçilik taassubundan azade mebuslardan oluşacağını bilir.

Lida, millî kimliğinden taviz vermez; ama geleceğe dair millî bir ideali de yoktur. Grazia ise millî kimliğinden taviz vermediği gibi millî kimliğine hizmet ettiği bir ideale de sahiptir. Onun dokuz yıldır Selanik'teki İtalyan Mason Locası'na mensup olan eşi Kenan Bey'in mason olarak hizmet etmesine bir İtalyan olarak etkili olduğu anlaşılmalıdır.

Lida, kocası Sadrettin üzerinde baskın bir rol oynar; fakat Grazia'nın Kenan Bey üzerindeki etkisi çok daha güçlü ve derindir. Kenan Bey'in aşkını kullanarak onun İstanbul'daki bütün mülklerini sattıran Grazia, bir anlamda onun İstanbul'a gitme ihtimalini ortadan kaldırmıştır. Akrabalarıyla görüşmemesini şart koşarak Kenan Bey'i hem yakın çevresinden koparmış hem de bir milletin yaşayan hafızası olan geleneklerinden onu uzaklaştırmıştır. Böylece Kenan Bey'in geçmişini, dinî ve millî değerlerini onun hafızasından silmeyi başarmış, onu beden ve ruhen millî kimliğini inkâr eden, özüne yabancılaşmış bir

-Turgut musun?

-Evet...'(s.221)

Hikâyede sadece iki yerde varlığı ifade edilen bu kadın, kırk beş yıl öncesine ait bir hatırayı, ki bu son derece önemli ve büyük bir ayrıntıdır, oğluna nakleden, oğlunu babasının kahramanlıklarını anlatarak büyüten, oğlunun babası gibi bir Türk denizcisi olmasına vesile olan bir annedir. Türk olmadığını anladığımız bu anne, Türk kimliğini benimseyip yaşatması yönüyle de dikkat çekicidir. Sonuç olarak millî hafızayı unutturmayarak nakleden bu anne, Turgut'un millî kimliğinin inşasında önemli bir yere ve etkiye sahiptir.

¹² Hikâyede Orhan, savunduğu dil ve sanat anlayışıyla Yeni Lisan hareketinin kurgu dünyasındaki temsilcisidir, denilebilir.

kukla haline getirmiştir. Ayrıca kendisine ve babasına beş bin lira vermesini sağlayarak onu maddi olarak da esir almıştır.

Lida, oğlu Hasip'i Alman kùltùriyle yetiştirmeyi başaramaz; ancak Grazia oğlu Primo'yu tam bir İtalyan olarak yetiştirir. Her şeyden önce oğluna İtalyan ismi verir, onu İtalyan terbiyesiyle bùyùtùr ve İtalyanca öğretir. Evde konuşulan dil İtalyancadır. Osmanlı toprakları olan Selanik'te Primo'ya fes yerine ecnebi olduğunu ispatlayan şapka ve kısa pantolon giydirir. Evi de İtalyan kùltürüne ait mobilyalarla, perdelerle donatır. Duvarları İtalya Kralı Victor Emmanuel'in ve İtalyan General Garibaldi'nin resimleri, Vatikan ve Napoli şehirlerinin manzaraları ile mitolojik resimler ve Roma ve Yunan medeniyetine ait tablolar süsler.

Primo Türk Çocukęu hikâyesinde, millî kimliğin inşasında annenin çocuk üzerindeki etkisi ve neticesi Grazia karakteri üzerinden şöyle ifade edilebilir: şuurlu bir İtalyan anne olarak Grazia, kendi milletinin değerlerine göre Primo'yu yetiştirse de, ona İtalyan kimliğini kazandıramaz. Çünkü Kenan Bey'in yaşadığı değişim gibi Primo da gerçeyle arasındaki perde kalkınca Türk olduğunu kabul eder. Bir farkla: Kenan Bey, kaybettiklerinin farkına varıp duyduğu pişmanlıkla, kendisiyle girdiği çatışma sonunda yeni bir doğuş yaşarken Primo, kim olduğunu, özünün ne olduğunu daha yeni öğrenir¹³. Üstelik bu özü biliş, annesi aracılığıyla değil, arkadaşı aracılığıyla gerçekleşir. Bu noktada, Primo'nun bu kendini bilme eyleminin gerçekleşmemiş olduğu dùyünülecek olursa yani tersten bir okuma yapılırsa şunlar sùylenebilir:

Annesinin elinde, bir anlamda çekirdekten yetiştiği için Primo'nun ileride, değişim öncesindeki haliyle babası Kenan Bey gibi, kim olduğunun şuuruna varması mümkün olamayacaktır. Daha dokuz yaşında bir çocuk olarak o, fikirleri henüz oturmadığından Orhan'ın anlattıklarını hayranlıkla dinlemiş ve kabul etmiştir. Aksi halde geleneklerini yaşamayan, dilini konuşmayan, kan bağı olan hiç kimseyle görüşmeyen bir babanın yanında ve Türk dùyřmanı bir annenin kùltürüyle ve anlattıklarıyla bùyüyecek olan Primo'nun ileride babası gibi *'taassup ve hayvanlık denilen Türklükten nefretüyle, Türklüğe yani medeniyetsizliğe karşı olan garazıyla, Avrupa muāseret kaidelerindeki vukuf ve maharetiyle, nazikliğüyle'* (s.225) tanınması kaçınılmaz olacaktır. Ayrıca Primo'nun, kendisine kim olduğunu anlatacak çocukluğuna dair babası Kenan Bey gibi bir hatırası da yoktur. Kenan Bey'in Bursa'daki baba evi, o evin Türk ruhunu yansıtan her bir çizgisi, yeşil baş örtüsüyle annesindeki iman, kız kardeşindeki iffet ve babasındaki mertlik ve cesaret Kenan Bey'in özüne dönmesine yardımcı olur.¹⁴ Yine duvarda asılı olan kılıçların üzerindeki dùyřman kanı ve bir levhada yazılı olan satırlar, ona hayatta kim olması, nasıl olması ve ne için yaşaması gerektiğinin mesajlarını verir. Özellikle levhada yazılı olan satırlar, *İlk Namaz* hikâyesindeki Ömer'in annesiyle birlikte yaptığı duayı hatırlatmaktadır:

'Geçme namert köprüsünden, ko aparısın su seni!

Korkma dùyřmandan, ki ateř olsa yakmaz seni!

Müstakim ol, Hazreti Allah utandırmaz seni! (s.238)

Buna karşılık Primo'nun çocukluğuna dair hatırlayacakları ise, İtalyan çizgisiyle dōřenmiř bir ev, yaşayışıyla kimliğini inkâr eden bir baba, kendisini bir İtalyan gibi yetiştiren ve Türklere kin kusan bir anne olacaktır. Ayrıca dinî kimliği simgeleyen Vatikan tablosu ile eski Roma ve Yunan medeniyetinden izler taşıyan resimler ve millî kimliği vurgulayan İtalya kralı ile generalinin resimleri ve mitolojik resimler, Primo'nun mazarına ait yaşatacağı izler olarak kalacaktır. Dolayısıyla bu izler, Primo'nun maddi ve manevî bütün kùltürel değerlerinin temellerini oluşturacaktır. Orhan aracılığıyla kim olduğunu öğrenen Primo'nun Selanik'te babasıyla beraber kalacağını söyledikten hemen sonra duvardaki İtalyan Kralı Victor Emmanuel ile İtalyan General Garibaldi'nin resimlerini kırması, onun kendisine sunulan bu değerleri kabul etmediğini ve kendisine ecdâd olarak İtalyanları seçmediğini göstermektedir.

¹³ Primo'nun yaşadığı değişim süreciyle ilgili olarak bk. Burcu, 2004, s.141-149.

¹⁴ Yahya Kemal, *Ezānsız Semtler* (Beyatlı, 2014, s.101-104) başlıklı yazısında Müslüman diyarlarda doğup ezan sesiyle bùyüyen, Müslüman bir ailenin içinde yetişen, Kur'an sesini duyup Kur'an'a dokunan ve onun kokusunu içine çeken, bayramlarda, kandillerde camiye koşup o manevî atmosferi teneffüs eden çocukların Türk kimliğini kazanabileceklerini söyler. Bursa gibi Türklüğün ve Müslümanlığın izlerini yaşatan bir şehirde ve Müslüman bir ailenin içinde yetiştiğini anladığımız Kenan Bey ile oğlu Primo arasındaki en büyük fark da, yaşanılan muhit ve içinde yetişilen ailedir. Dolayısıyla insanı maziye bağlayacak olan en büyük bağ, hatıralardır. Bu hatıralar, Kenan Bey'deki gibi, kimi zaman unutulsa da, bilince çıkmalarıyla insana yeniden kim olduğunu hatırlatacak, millî kimlik bilincinin yeniden oluşmasını sağlayacak en önemli değerlerdir, bir öze dönüş izleğidir. Yahya Kemal'in ifadesiyle, "Biz ki minareler ve ağaçlar arasında ezan seslerini işiterek bùyüdük. O mübarek muhitten çok sonra ayrıldık, biz böyle bir sabah namazında anne millete tekrar dönebiliriz. Fakat minaresiz ve ezansız semtlerde doğan, Frenk terbiyesiyle yetişen Türk çocukları dönecekleri yeri hatırlayamayacaklar!" (s.104) Yahya Kemal'in işaret ettiği bu çocuklardan birisi de, Primo'dur, denilebilir.

İnanç, gelenek, soy birliği, terbiye, ahlâk gibi maddî ve manevî değerleri içinde yaşatan mazinin hâl ve geleceğe sağlam aktarılmasıyla millî kimlik yaşayabilir. Anne, kültürel belleğin devamlılığı sağlayan en önemli unsurdur. Beşikten başlayan kültür aktarımı, çocukluk döneminde yavaş yavaş bilince ve ileride de sağlam bir şuura dönüşebilir. Çocuğun yetiştirilmesinde atılacak sağlam temeller, onun yanlış meyletse de bir vesile ile yine özüne dönmesine vesile olacaktır. Kenan Bey, bunun örneğidir. Nitekim hikâyede, Grazia'nın Kenan Bey için söylediği *'Bunlar koyun derisine saklanmış kurtlardır. İnanmaya gelmez. Ne kadar Avrupa'da okusalar, terbiye görseler, yine bir gün dişlerini çıkarır, insanı parçalarlar.'* (s.248) cümlesi, Kenan Bey'in özüne dönüşünün ifadesidir. Bir Türk'ün kim olduğunu hatırlaması, Türk düşmanı bir Batılı için elbette kurdun dişini çıkarması ve insanı parçalaması olarak nitelendirilecektir. Türk düşmanı İtalyan bir annenin elinde millî hafızaya sahip olamadan yetişecek olan Primo için ise ileride böyle bir dönüş mümkün olamayacaktır.

Fon Sadriştayn'ın Karısı ve *Fon Sadriştayn'ın Oğluluk* hikâyelerinde olduğu gibi *Primo Türk Çocuğu*'nda da, yabancı kadınlarla yapılan evliliğin yanlışlığı üzerinde durulmaktadır. Her üç hikâyede de, yabancı kadınlarla yapılan evlilikte annenin millî kimlik inşasında çocuğa Türklük şuurundan yoksun bir terbiye vereceği gösterilerek asıl olması gerekenin ne olduğu sezdirilmektedir. Diğer bir ifadeyle, yanlış anlatılarak doğrunun bulunması sağlanmaktadır. Nitekim Kenan Bey, Grazia ile evliliğini kendisine önceleri *'iftihar edilebilecek bir mümtazlık gibi'* (s.232) gördüyse de, o da Sadrettin'in Lida'yla evlenmekten duyduğu pişmanlığın aynısını yaşar.

Çocuğun millî kimliğinin inşasında annenin taşıdığı önemin vurgulandığı bir diğer hikâye de *Piç*'tir (Ömer Seyfettin, 2017a, s. 284-295). Çerkez bir anne ile Fransız bir babanın gayr-ı meşru çocuğu olarak dünyaya gelen Ahmet Nihat, yirmi beş yıl bu gerçekten habersiz bir şekilde yaşar.

Hikâyede millî kimliğini inkâr edenler ironik bir şekilde eleştirilmektedir. Türk bir anne ve babadan dünyaya gelen, Türkçe konuşulan bir aile içinde büyüyen, damarlarında Türk kanı taşıyan; ancak Türk ruhundan, terbiyesinden ve değerlerinden uzaklaşan ve şekli taklitlerle¹⁵ kendisini bir Avrupalı gibi göstermeye çalışan Türkler, gayr-ı meşru bir ilişki neticesinde dünyaya gelen piç/lere teşbih edilir. Böylece millî kimliği inkâr, bir çocuk/yetişkin için dünyadaki en ağır lekelerden birisiyle, piç ile, özdeşleştirilir. Türk aile hayatının kutsallığı, bu kutsallığı taçlandırılan kadının namusu ve Batılılaşmayla beraber Türk toplumunda başlayan yozlaşma ile bu yozlaşmanın aile hayatında sebep olacağı hazin neticelerin neler olabileceğinin vurgulandığı *Piç* hikâyesinde, Ahmet Nihat'ın ve annesinin öyküsü, verilmek istenen mesaj için sadece bir temsildir.

Türk edebiyatında daha çok cariye olarak gördüğümüz Çerkez kadın¹⁶, bu hikâyede Türk'le evli bir eş olarak karşımıza çıkmaktadır. Çok genç yaşta evlenen bu kadın, evlendiği günden itibaren cefalar çekmiş, kocası tarafından özellikle çocuğu olmadığı için hor görülüp azarlanmış, hakarete uğramış, kimi zaman da

¹⁵*Millî Jimnastik* (Ömer Seyfettin, 2018, s. 237-248) başlıklı makalesinde, terakkimize engel olan temel sebebin taklitçiliğimiz olduğunu söyleyen Ömer Seyfettin, gençler arasında görülmeye başlayan Batı taklitçiliğini ve bu taklitçiliğin millette meydana getirdiği tahribatı şöyle dile getirir: "Taklit, milletimizin maneviyatını esaslı bir surette sarsmıştır. Bizde, Türk gençliğinde başka bir ruh peydah olmuş.. Yüzde doksan dokuzumuz Levanten.. Evet Levanten.. Garplılara benzemeye karşı tuhaf olduğu kadar şedit ve mukavemet olunamaz bir meylimiz var. Esvaplarımızla, kalbimizle, ruhumuzla, tavrımızla, tarzlarımızla Garpli olmaya çalışıyoruz. Başımızda yalnız öksüz ve muzdarip fesimiz kalıyor. Irkı gururumuz mahvoluyor. Türklüğü ayıp addediyor, nesildaşlarımıza hakaretle bakıyoruz. Tahsilimiz biraz ilerleyince her türlü milliyet fikri zihnimizden çıkıyor. Irkı gururun iflası, şahsî gururun kuvvetini çoğaltmıyor. Kabarıyor, kabarıyor, bulutlara çıkıyor, bazen düştüğümüzün bile farkında olmuyor, bir rüya içinde hâlâ yükseldiğimizi zannediyoruz. Memleketimizdeki ecneblerle –ki bunlar hemen umumiyetle Levantenlerdir- görüşmeyi, onlarla düşüp kalkmayı, onları taklit etmeyi, onların musahabetinden lezzet almayı, hâsılı tıpkı onları temessül etmeyi cana minnet addediyoruz. İşte bir milletin sukut dakikalara, ihtizar saniyeleri.. (..) İstanbul gençleri, Levantenlere tapıyor, onların karşısında secde ediyor, zavallı büyük Türklüğün bu vefasız evlatları milletlerin kıymetlerini takdir edemiyorlar. Kozmopolit olmak bir şeref sayılıyor. Koca bir maziden, kanlı şanlarla parlayan koca bir tarihten, binlerce senelik azametli tarihiyle yaşayan yüz milyonluk bir soya; saf, sade olduğu kadar muazzam olan bir nesle mensubiyetinden gafil, utanmadan, sıkılmadan 'Ben biraz Rum, biraz Ermeni, biraz Bulgar, biraz Sırp, biraz Yahudi, biraz Fransız, biraz İngiliz, biraz Rus, biraz İspanyol, biraz Alman, biraz bilmem neyim...' diyenler çıkıyor. En kıymetsiz, şansız, şerefsiz, tarihsiz bir millete malik olan Çingenelerin bile irtikâp etmediği bir zillete katlanıyor. Çünkü körü örne nuhâ bir taklit ile milliyet fikrinin sukutu, onu esasından neslinden kaçmak için her türlü mantıksızlığa, vicdansızlığa müstait bir hale koymuştur.

(...)

Bu taklitçileri, bu Levantenleri büyük Türklükten gafletle ayıran yalnız fasile ismi Türk kalan vefasızları tavsif eden bir kelime var: Züppe.. Züppe, Türklüğünden, esasından tamamıyla ayrılmıştır. Sükût ve itidal, cesaret ve fazilet, bütün bu hassaten Türklüğe ait hasletler onda iflas etmiştir." (s.239)

¹⁶ Mesela *Felâh Bey*'le *Rakım Efendi*'de Canan, *Sergüzeşt*'te Dilber, *Zebra*'da Sırrıccemal, *Jöntürk*'te Dilşinas Hanım, cariye olan Çerkez kadınlarıdır. Canan iyi bir eğitim verip kendisini yetiştiren Rakım Efendi'yle, eğitimi olmamasına rağmen iyi bir terbiyeyle büyümüş olan Dilşinas Hanım da *Gazanfer Bey*'le evlenir. (Konuyla ilgili geniş bilgi için bk. Serarşlan, 2000)

hırpalanmış bir kadındır.¹⁷ Kocasının baskın otoritesi karşısında pasif, sessiz ve zavallıdır. Kocasına karşı hiç olumlu hisler beslemez; hatta ondan nefret eder. Kocasının eksikliği nedeniyle hamile kalamadığı anlaşılan bu kadın, en sonunda gördüğü muamelelere dayanamaz ve hastalanarak yatağa düşer. Tedavisi için gelen Fransız Doktor Dubois'le yaşadığı yasak aşk sonunda hamile kalması, onun bir anlamda kocasının baskılarından kurtuluşu demektir. Nihayetinde kocasının kendisinden bildiği Ahmet Nihat'ı dünyaya getirir ve böylece baskılardan ve zulümden kurtulur. Bu kurtuluş, Türk aile yapısının ve kutsallığının da bozulması anlamına gelir ki, bu noktada dikkat çeken husus, hikâyede bu sonuç Türk kadını üzerinden örneklendirilerek verilmaz. Yani *Piçhikâyesinde* Türk aile hayatının namusuna hâlel getiren bir Türk kadını değil, Çerkez kadınıdır.¹⁸

Ölüm döşeginde bile unutamadığı Fransız aşığına büyük bir sadakatle bağlı olan bu kadın, oğlu Ahmet Nihat'ı Türk kültürüyle yetiştir(e)mediği gibi Çerkez kültürüyle de yetiştir(e)mez. Türkler gibi aynı dine mensup olan Osmanlı'nın bu unsuru, gelenekler noktasında farklılıklar gösterse de büyük oranda

¹⁷*Müstakbel Validelerine* başlıklı makalesinde “Biz sizi kendimizden pek cahil bıraktık. Size bir alet-i velût dedik.” (Ömer Seyfettin, 2018, s.200) diyen Ömer Seyfettin, yıllarca toplumun kadını sadece bir doğum makinası olarak değerlendirdiğini söyler ve bu bakış açısını eleştirir. Yine *Kadınlar ve Maarif* başlıklı makalesinde, aile hayatında eşlerin birbirlerine karşı hiçbir üstünlükleri olmadığını, ancak erkeklerin, menfaatlerine öyle geldiği için, kadınlar üzerinde tahakküm kurduklarını belirtir ve kadınların haklarını savunma cesaretlerinin olamayışı sebebiyle de bu yanlış tutumun devam ettiğini söyler. Toplumun bu yanlışta diretmesini ise, ‘Er-ricâlü kavvâmüne ale'n-nisâ...’ ayetinin yanlış yorumlanmasına bağlar. Toplumun batıla sürükleyen bu yanlış yorumlamayla erkekler bencilliğin en üst noktasına kadar yüceltilmiş, buna mukabil kadınlar hor görülüp alçaltılmışlardır. Vicdan sahiplerine seslenen Ömer Seyfettin, hakikati anlamayan ve anlamak istemeyen erkekler için gerçeklerin artık söylenmesi gerektiğini belirtir ve erkeklerin hangi konuda kadınlardan daha üstün olduklarını ironik bir şekilde şöyle dile getirir: “Evet, erkekler kadınlara karşı mukavimdirler.. Kadınlar! Zavallı valideler, bedbaht zevceler, mahur-ı felâket hemşireler! Siz daima âcizsiniz.. Sizin acziniz mukadderat-ı ezeliyesini tekemmül edecek olan erkeklerdir.. Erkekler, o fitraten kaba mesâi ve ikdamatın en ağır olanlarını bazı-yı şîraneleriyle icraya münhasır, dikenli, katı mahlûklardır.” (Ömer Seyfettin, 2001, s.98)

¹⁸ Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde aile namusuna önem vermeyenlerin yabancı kadınlar olduğunu söyleyebiliriz. Mesela *Devletin Menfaati Uğruna* hikâyesindeki Kraliçe ile *Koleksiyon* hikâyesindeki Madam Durant evli olmalarına rağmen namus kavramına değer vermezler. Üstelik Madam Durant ile eşi, kızları Altın Peri'nin yaptıklarına göz bile yumarlar, onu teşvik ederler. Bununla birlikte Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde yanlış yolda olan Türk kadınlarını da görürüz. Mesela *Zeytin Ekmeği*'teki Sabire, *Uçurumun Kenarında*'ki Raika ve *Yemin*'deki Matlube gibi. Ancak bu düşmüş kadınlar ya duldur ya da evli değildir. Yani bu isimler aile kurumunun içinde yer almayan kadınlardır. *Zeytin Ekmeği*'teki Sabire ve *Uçurumun Kenarında*'ki Peride, evli kadınlardır; ancak onlar, sebepler farklı da olsa neticede yanlış yola düşmekten kendilerini korurlar. Bu örnekler, Ömer Seyfettin'in evli Türk kadınlarına aile namusuna leke getirecek böylesi bir tavrı yakıştıramadığını, belki de bu nedenle, her türlü hizmet için cariye olarak evlere alınan ve kimi zaman bir Türk'le evlenip yuva da kuran Çerkez kadınlarını, bir temsil olarak hikâyesine taşıdığını ve böylelikle ailenin namusuna bir Türk kadınının eliyle hâlel getirtmemeye özen gösterdiği düşünülebilir.

Ömer Seyfettin'in, *Piç* hikâyesinde anne rolünü bir Çerkez'e vermesinin sebebi Çerkez milliyetçiliğine yönelik bir eleştirel tavır olarak da okunabilir. Öncelikli olarak şu noktayı belirtelim: Milliyetçilik hareketlerinin devleti böleceğine inanan ve İslamcılık ideolojisinin sözcülüğünü yapan *Sebilürreşat Dergisi*, bir yayınında Ömer Seyfettin'in Çerkez olduğunu ve bir Çerkez olarak da Türkçülük ideolojisinin savunuculuğunu yaptığını söyleyerek onu eleştirir. Bunun üzerine Ömer Seyfettin, “375 numaralı nüshanızda bara ‘Çerkez’ diyorsunuz. Ben milliyeti ‘ırk’ diye anlamam. Milliyet ‘din, lisan, ırk’ birliğidir. Bununla beraber ‘Çerkez’ değilim. Pederim (...) Ömer Şevki Efendi'dir. Kendisi bir kelime Çerkezce bilmez, Kafkasyalı bir Türk'tür. (...) İstanbullu olan annem de meşhur Haseki Mustafa'nın torunudur.” (Ömer Seyfettin, 2018, s.1017) diyerek Çerkez olduğu yönündeki iddiayı reddeder. Öte yandan Ömer Seyfettin, gayr-i Müslim tebaada görülmeye başlayan milliyetçilik hareketlerinin Çerkezleri de sarmasından büyük rahatsızlık duyar. Ona göre, “Ferden bir Çerkez, Çerkez'dir. Tabii mensup olduğu ırkı inkâr edemez. Lâkin Türk vilayetlerinde oturursa Türkçe konuşmaya, Türkçe okumaya, Türk beldesinin âdetlerini kabul ve Türk mefkûresini takip etmeğe mecburdur. Çerkezler Türkiye'de bir Çerkez milliyeti iddia edemezler. Şayet Çerkezliği seviyor ve Çerkezliğe bir tarih yapmak istiyorlarsa kavmi ve mahallî vatanlarına, Kafkasya'ya gitmeli, vatanlarını zapt eden Ruslara karşı bu gayreti gütmelidirler. Onlar muhacir olmuşlar, demek Türkiye'nin ve Türklerin mukadderatına iştirak için bizim vatanımıza, Anadolu'ya gelmişlerdir. Maksudlarına, muhacirlik selikasına hıyanet edip Türklükten gayri bir zümre teşkiline kalkışmak asla muvafık ve makul değildir.” (Seyfettin, 2018, s.446)

Seyfettin'in *Bir Kayışın Tesiri* (Ömer Seyfettin, 2017c, s. 202-205), *Cesaret* (Ömer Seyfettin, 2017b, s. 321-328) ve *Efruz Bey* hikâyelerinde Çerkez milliyetçiliğinin eleştirilerini görebilmek mümkündür. *Bir Kayışın Tesiri*'nde, ‘[g]ümüş savatlı tokaları ağır, kayış sîyaba yakın koyu lacivert’ (s.204) bir Çerkez kayışıyla milliyetini unutan, Kafkasya'yı öz vatani kabul eden, Çerkez bir kıza evlenen, tek kelime Çerkezce bilmemesine rağmen taklit ettiği Çerkez şivesiyle ‘*Adige propagandası yapmaya baş[layan]*’ (s.204), ‘*Kastamonulu paşa babasından kalan serveti ‘Çerkez tarihi’ni yazacak muharririne ada[yan]*’ (s.204) ve artık Çerkez Mahmut olarak anılan hikâyeye kişisi üzerinden Türkiye'de yaşayan ancak milliyetçilik hareketiyle bu topraklara ihanet eden Çerkezler eleştirilir. Aynı şekilde *Cesaret* hikâyesinde de, başında kocaman bir Çerkez kalpağı, belinde gümüş bir Çerkez kayışı olan ve kayışında ‘*Karadağ tabanca[sı]*’ (s.327) ile ‘*irili ufaklı kama, hançer*’ (s.323) takılı olan, bakışlarıyla, palabıyıklarıyla insanı titreten, heybetiyle ‘*ferkalbeşer [bir] dev[î]*’ andıran (s.324) ve ‘*[E]fke granitten canlanmış bir cesaret âbidesini andır[an]*’ (s.324) bir Çerkez'in bir at sineğinden nasıl korktuğu mizahi olarak anlatılır.

Bu iki hikâyeye kişisinin dışında, hâl ve tavırları, düşünce ve eylemleriyle Ömer Seyfettin'in yerden yere vurduğu Efruz Bey de, bir Çerkez'dir. Efruz Bey gibi bir cahili yetiştiren, daha doğrusu yetiştiremeyen, annesi de *Hürriyet'e Lâayık Bir Kabraman* (Ömer Seyfettin, 2014, s.49-95) hikâyesinde okura şöyle tanıtılır: ‘*Hanımefendi, otuz senedir İstanbul'da oturduğu halde Türkçe konuşmasını öğrenmemiş bir Çerkezdi.*’ (s.65)

Türklerle aynı kültürel terbiyeye sahiptirler. Ama zaten pasif ve edilgen bir yapıda olan bu Çerkez anne, oğluna millî terbiye verebilecek bir idrâke ve yeterliliğe sahip de görünmemektedir.

Çerkez annenin oğluna millî terbiyeyi ver(e)memesinin bir sebebi de, Fransız aşığına verdiği sözü hiç unutamamasıdır, denilebilir. Nitekim oğlu, babası Dubois'e çok benzemekte ve bu benzerlik her gün bu Çerkez anneye Fransız aşığına verdiği sözü hatırlatmaktadır. Bu da, büyüdüğünde oğlunu aşığına göndereceğine dair ettiği yeminle annenin oğlunu millî terbiyeden yoksun yetiştirmesine sebep olur. Nitekim Türk ya da Çerkez kimliğiyle yetişmiş olsa, Ahmet Nihat hangi sebeple Dubois'e gönderilebilecektir?

Toplumda Batılılaşma hareketiyle birlikte görülmeye başlayan Avrupa hayranlığı ve onlara benzeme çabaları annenin ilgisizliği, yetersizliği, belki de kocasına duyduğu nefret sebebiyle, millî terbiye ve millî kimlik şuuruyla yetiştirilmeyen Ahmet Nihat için de kaçınılmaz bir son olur. Daha küçük yaşlarında başlayan Batı hayranlığı, onun Türk'e ait bütün değerlerden tiksınmesine, dinini ve milliyetini değiştirmeyi düşünecek kadar Türklükten iğrenmesine ve Fransız olarak doğmuş olamamanın büyük ezikliğini hissetmesine sebep olur.

Çocuğun millî kimliğinin inşasında annenin etkisi bu hikâyedeki Çerkez anne üzerinden değerlendirilecek olursa şöyle söylenebilir: Türk kocasından nefret eden, Fransız aşığına büyük bir aşkla bağlı olan bu kadın, oğlunu Türk kimliğiyle yetiştir(e)mez, ona millî şuur ver(e)mez.

Kadın/anne ve aile kutsallığı noktasında *Piç* hikâyesindeki anne, diğer hikâyelerdeki anne örneklerinden çok farklıdır: *İlk Namağ*'daki Ömer'in annesi ile *Fonsadriştayn'ın Oğlu* hikâyesindeki Orhan'ın annesi, Türk örf ve adetlerine bağlı, dinî kimlikleri ön planda olan ve Türk aile kurumunun kutsallığına saygı gösteren annelerdir. *Primo Türk Çocuğu*'ndaki İtalyan anne ile *Fonsadriştayn'ın Oğlu* hikâyesindeki Alman anne de, Batılı olmalarına rağmen Batının bozuk ahlâk anlayışına meyletmeyen, aksine kendi milletlerinin değerlerine sıkı sıkıya bağlı ve aynı zamanda aile kutsiyetine önem veren annelerdir. Öte yandan bu Çerkez anne, diğer hikâyelerdeki anneler gibi her anlamda bilinçli bir anne de değildir. Erkek otoriter bir aile içinde susturulmuş, bastırılmış, kendisi olamamış bir annedir bu. Buna rağmen bir yıldan uzun bir süre bir ecnebiyle gizli aşk yaşayabilme cesaretini gösterebilmiş bir annedir de.

Ahmet Nihat'ın annesinin bir Fransız'la yaşadığı bu yasak ilişki, anlatıcının '*Türk hareminin erişilmez namusu hakkında beslediğim iman, bu masum ve mukaddes hayal artık kırılmış, artık perişan olmuştur!*' (s.295) demesine ve ardından da Ahmet Nihat gibi '*Türklüğünü inkâr eden, Türklükten nefret eden, Türklüğü bakır görüp bütün varlıklarıyla Avrupalılaşmaya çalışan uzun tırnaklı, son moda esvaplı, tek göznlüklü şüppeleri*' (s.295) düşünerek '*Acaba bunların da hepsi piç mi? Hepsinin anneleri Beyoğlu'nda mı gebe kaldı?*' (s.295) şüphesini ve endişesini duymasına sebep olur. Anlatıcı için bu şüphenin en korkunç neticesi de haç'ın hilâl'i yere sermesi olacaktır.

Ahmet Nihat diğer hikâyelerdeki çocuk örnekleriyle mukayese edilecek olursa:

İlk Namağ hikâyesindeki Ömer ve *Fon Sadriştayn'ın Oğlu* hikâyesindeki Orhan ile taban tabana zıt bir mizaca ve hayat anlayışına sahiptir Ahmet Nihat. Ömer ve Orhan'ın aksine o, Türk'e ait millî ve dinî hiçbir değeri kabul etmez; Türk ve Müslüman olmaktan utanç duyar. O, Türkçe konuşulmayan, Türk kültürüne dair hiçbir değerle yetiştirilmeyen; fakat Türklerin tarihine ait öğrendiği birkaç bilgiyle Türklere büyük bir hayranlık duyarak Türk olduğunu kabul eden dokuz yaşındaki bir çocuktan, Primo'dan da, bu noktada ayrılır.

Ahmet Nihat'a mizacına ve hayat anlayışına en yakın isim, *Fon Sadriştayn'ın Oğlu* hikâyesindeki Hasip'tir. O da Hasip gibi bencildir, menfaatine düşkündür. Hasip gibi Ahmet Nihat'ın da hayatının merkezinde sadece kendisi, yani çıkarlarıyla şekillenen bireysel hayatı vardır. Paris'teyken annesinin ölüm döşeğinde kendisini görmek istemesini umursamaz bile. Gelememesi halinde mirastan mahrum kalacağı yönünde gelen ikinci telgraf üzerine İstanbul'a döner ancak. İşin ucunda para vardır çünkü. Dolayısıyla aile, Hasip gibi Ahmet Nihat için de hiçbir anlam ifade etmez. Onun annesinin cenazesinde bulunmaması, kendisini dünyaya getiren annesine son vazifesini yerine getirmeyecek kadar değer vermediğini gösterir ki, Hasip de yıllarca annesinin biriktirdiği parayı hiç düşünmeden çalarak hayatını iktisat hırsıyla yaşayan bir anneye en büyük acıyı yaşatır.

Hasip'in annesi Lida, evde baskın olan bir karakterdir. Bu nedenle Hasip'in nazarında Fon Sadriştayn'ın baba figürü olarak etkin bir rolü yoktur. Ahmet Nihat'ın ise babası bildiği kişi evde otorite sahibidir; ancak annesinin kocasına duyduğu nefret Ahmet Nihat'ın nazarında bu adamı baba figürü olarak değersiz bir konuma getirir. Dolayısıyla Hasip'in de Ahmet Nihat'ın da baba figürüne verdikleri değeri annelerinin tavırları belirler. Parayı kazanan Fon Sadriştayn olmasına rağmen paranın hesabını yapanın

Lida oluşu, Hasip'i paraya tapan ve para uğruna ailesini soyan bir insan; Çerkez annenin kendisine dirlik vermeyen kocasına duyduğu kin ise Ahmet Nihat'ı babası nezdinde tüm Türklerden nefret eden, kimlik arayışı içine giren Batı hayranı bir genç olmasına sebep olur.

Hasip'in de Ahmet Nihat'ın da kendilerinden başka hiç kimseyi düşünmedikleri bir dünyada yaşamaları, annelerinin ilgisizliği/cahilliği/idealsizliği/şuursuzluğu sebebiyledir. Lida için önemli olan paranın hesabını yapmak ve kurulmuş bir saat gibi programlı yaşamaktır. Çerkez anne için ise sadece itaatkâr ve neslin devamını sağlayacak bir kadın olmak yeterlidir. Dolayısıyla bu iki annenin ne kadın olarak kendilerine ait bir dünyaları vardır ne de çocuklarına millî bir şuurunu vermenin önemine sahiptirler. Lida, Hasip'i kendi benimsemediği için Türk kültürüyle yetiştirmedeği gibi Alman kültürüyle de yetiştirmez. Ortaya ne Türk ne Alman olabilmis, kimliksiz bir hiç çıkar. Çerkez annenin ise böyle bir endişesi dahi yoktur. Oğunun dinlediği operalara, görüştüğu Laventan arkadaşlarına, Avrupa özentisi hallerine hiç sessini çıkarmaz bile. Böylece Ahmet Nihat, içinde bulunduğu çevrenin de etkisiyle Batı hayranlığının yozlaştırdığı bir genç olur çıkar. Ahmet Nihat'ın öz babasının bir Fransız olması, yani genetik özelliklerin etkisi, bu durumun kaçınılmaz bir sonucu olarak görülebilir. Ancak özellikle annesinin her anlamda pasif bir konumda olması ve babası bildiği adama duyduğu nefret, Ahmet Nihat'ın evden kopmasına ve hayatı yozlaşmış bir çevrede aramasına neden olmuştur ki, bu arayış onun doğal olarak Fransız hayranı bir insan olmasıyla neticelenir.

Hasip gibi Ahmet Nihat da, Türkçe konuşulan bir ailede büyümesine ve bir Türk muhitinde yetişmesine rağmen yaşadıkları çevreden apayrı bir dünyada hayatlarına devam ederler. Hasip Amerika'ya kaçar, Ahmet Nihat Fransa'ya yerleşir. Öyleyse denilebilir ki, Hasip ve Ahmet Nihat, özellikle anneleri tarafından daha çocukluklarından itibaren insanın manevî dünyasını şekillendiren millî, dinî ve ahlâkî hiçbir değerle donatılmadıklarından hayatın maddî planında kalmış ve Batının maddeci anlayışını benimseyip doğdukları topraklardan koparak soluğu Türkiye'nin dışında almışlardır.

Çocuğun millî kimliğinin oluşmasında annenin etkisine ve önemine dair *Piç* hikâyesinin satır aralarında şunları bulabiliriz: Toplumun temelini oluşturan aile, millî, dinî ve ahlâkî değerlere bağlı ve bu değerleri çocuğuna verebilecek şuurda sağlam karakterli kadınların/annelerin varlığıyla güçlü temeller üzerinde vücut bulabilir ancak.

Sonuç

Ömer Seyfettin, bir şâir, bir yazar ve fikir adamı olarak Türk milletine eserleriyle ve düşünceleriyle yön vermiş önemli bir isimdir. Gerek edebî eserlerinde gerekse makalelerinde bir milleti meydana getiren unsurların neler olduğuna işaret eden Ömer Seyfettin, kültürel belleği edebî form içinde sunduğu hikâyeleriyle Millî Edebiyatın önde gelen isimleri arasındadır. Millî benliğe dönüş hareketini, dil meselesi ile başlatan Ömer Seyfettin'in, millî lisanla ördüğu metinleri hem edebiyat hem de Türk milliyetçiliği için eşsiz bir kaynak niteliğindedir. Onun hikâyelerinde, tarih şuurunu, dil bilinci, din duygusu, mitik öğeler, millî ruhu yansıtan mekânlar, semboller, değer yargıları bütün canlılığıyla tazeliğini korur ve geçmişten süzülüp yaşanan âna taşınır. Böylece kolektif bilinç dışını kurmaca dünyayla okurlarına sunan Ömer Seyfettin, millî şuurunu uyandırarak millî hafızayı diri tutar ve kimlik inşasına katkı sağlar.

Onun hikâyelerinde kimlik inşasının gerçeğeşmesine katkı sağlayan en önemli unsurlardan birisi, annelerdir. Anneler, çocuğu dünyaya getirmenin ötesinde kültürel belleğin taşıyıcısı ve aktarıcısı olmaları nedeniyle değer taşırlar. Ekilen bir tohumun filizlenmesi gibi, çocuğun ruhuna dil, tarih ve din şuurunu ekerek onu ait olduğu toplumun değerleriyle yetiştirir, yavaş yavaş veilmek ilmek ona millî ve dinî aidiyet duygusunu işlemeye başlar. Çocuğun, farkındalığının bilincine varmasıyla ekilen bu tohum fidana, millî mefkûreye sahip bir birey olmasıyla da artık köklü bir ağaca dönüşüverir.

Çocuğun millî kimliğin inşasında annenin rolünün ve etkisinin ne olduğuna dair üzerinde durulan dört hikâye özetle şöyle tablolatırılabilir:

Tablo 1. Millî Kimlik-Anne-Çocuk Bağlamında Dört Hikâyenin Karşılaştırılması

Hikâyenin Adı	Anne	Baba	Çocuk	Millî (Türk) kimlik inşasında annenin rolü ve etkisi	Sonuç
<i>İlk Namaz</i>	Türk	Türk	Ömer	Anne, oğlu Ömer'e millî ve dinî değerleri vererek onun Türk kimliğinin mimarı olmuştur.	Türklük şuuruna sahip Türk çocuğu
<i>Primo Türk Çocuğu</i>	İtalyan	Türk	Primo	Anne, oğlu Primo'yu sadece İtalyan kültürüyle yetiştirmiş ve ona Türk kimliği kazandırmamıştır.	(Orhan'ın etkisiyle değişmeden önce) Kimlik bilinci henüz oturmamış bir çocuk (Değişimden sonra-Oğuz)
<i>Fonsadıştayn'ın Oğlu</i>	Türk	Türk	Orhan	Anne, oğlu Orhan'a millî ve dinî değerleri vererek onun Türk kimliğinin mimarı olmuştur.	Türklük şuuruna sahip Türk genci- 'millî şair'
<i>Fonsadıştayn'ın Oğlu</i>	Alman	Türk	Hasip	Anne, oğlu Hasip'i ne Türk ne de Alman kültürünün değerleriyle yetiştirmiş, ona hiçbir kimlik kazandırmamıştır.	Hangi millete mensup olduğunu bilmeyen bir 'kimliksiz'
<i>Piç</i>	Çerkez	Fransız	Ahmet Nihat	Anne, gayr-ı meşru olan oğlu Ahmet Nihat'ı Osmanlı (Çerkez ya da Türk) kimliğiyle yetiştir(e)mez.	Katolik bir Fransız- Pierre Dubois

Tabloda da görüleceği üzere, *Piç* hikâyesi dışındaki hikâyelerde karışımıza çıkan dört aile örneğinde ortak payda, babaların Türk olmasıdır. Bu ortak paydaya rağmen bu dört aileden ikisinde çocuklar (Ömer, Orhan) millî kimlik bilincini kazanırlarken diğer ikisinde çocuklar (Primo, Hasip) millî kimlik bilincini kazanamazlar. Bu farklılığın sebebi, ilk gruptakilerin babaları gibi annelerinin de Türk olmasıdır. Diğer bir ifadeyle, ikinci gruptakilerin annelerinin Türk olmayışıdır. O halde çocukların millî kimlik bilincinin oluşmasında ya da oluşmamasındaki temel etken, annelerin kimliğidir, diyebiliriz.

Orhan ve Ömer, Türk bir anne ve babadan dünyaya gelmiş çocuklardır. Damarlarında Türk kanı akan, Türk kültürünü yaşatan bir aile içerisinde Türkçe konuşarak büyümüşlerdir. Orhan babasını küçük yaşta kaybetmesine rağmen millî hassasiyetlere sahip olan annesinin elinde tamamen millî bir ruhla yetiştirilmiştir. Türkçenin inceliklerini ve güzelliğini, Türk milletinin sınırları aşan büyüklüğünü, Türk tarihinin şanını ve babasının kahramanlığını annesinin anlatmalarıyla öğrenir. Ömer de, ilk dini eğitiminin yanında millî ve dinî aidiyet duygusunu annesinin telkinleriyle alır. Ümmet bilincini ve dürüst bir insan olmanın gerekliliğini yine annesinin verdiği eğitimle kazanır.

Primo, Türklerden nefret eden bir İtalyan annenin elinde bir kelime Türkçe bilmeden, Türk'ün tarihini ve kültürünü öğrenmeden, Müslümanlığın anlamını bile bilmeden tam bir İtalyan terbiyesiyle yetiştirilir. Dokuz yaşındaki Primo için babası Kenan Bey'in, annesinden bir farkı yoktur. O, Hasip gibi iki farklı medeniyete mensup bir anne ve babaya sahip olsa da, evdeki düzen tek bir medeniyetin hâkimiyeti altındadır. Dolayısıyla Primo'nun yaşayacağı bir çatışma yoktur ve doğal olarak kabul edip benimsediği kültür, annesinin mensubu olduğu İtalyan kültürüdür. Hasip ise, iki farklı medeniyetin bir evde bulunduğu ve bu medeniyetlerin birbirlerine zıt olduğu gerçeğini daha küçük yaşta algılayan ve söylediği yalanlarla, yaptığı şantajlarla bunu ortaya koyan bir çocuktur. Denilebilir ki, Sadrettin ile Madam Sadrıştayn'ın yirmi sekiz yıl süren evliliği, aslında birbirlerini kandırmaktan ibaret olan, sadece maddî endişelerle kurulmuş bir birlikteliktir. Ortak hiçbir paylaşımın olmadığı, mekanik bir hayatın yaşandığı bu evlilikte, Hasip her ne kadar Türk bir muhitte ve Türkçe konuşulan bir evde yaşasa da, ne babadan ne de anneden hiçbir kültürün terbiyesini almamış, bir anlamda başıboş bırakılmıştır. Ama sonuçta hayatı iktisat hırsıyla yaşayan, para biriktirme derdiyle dünyaya bakan bir annenin elinde Batının maddeci zihniyeti ruhuna işlemiştir.

Ahmet Nihat ise, Türkçe konuşulan bir muhitte ve ailede büyümesine rağmen ailenin kutsallığı gibi önemli bir değeri hiçe sayan, dolayısıyla da toplumun değer yargılarına ters davranan, millî değerleri hayatında yaşanır kılmayan ve millî şurdan yoksun bir annenin elinde yetiştiği için daha okul yıllarında Batılı hayata özenmeye başlamıştır. O da Hasip gibi başıboş bırakılmıştır. Ne babası bildiği adam ne de annesi onunla ilgilenmiş, odasında dinlediği operalara ve görüştüğü Levantan arkadaşlarına ses çıkarmışlardır. Zaten kocası tarafından horlanan ve değer görmeyen annesi, bir anlamda kendi elleriyle Ahmet Nihat'ı öz babasının dünyasına bırakmıştır. Onun Ahmet Nihat'ı bir Türk olarak yetiştir(e)memesini, nefret ettiği kocasının değerlerine bağlı ve ona benzeyecek bir çocuk yetiştirmek istemediğinden kaynaklandığı düşünülebilir. Öyleyse bu tavır, sevgiden mahrum bir kadının, nefret ettiği kocasına karşı gösterdiği bir tepkidir de, denilebilir. Diğer taraftan, Ahmet Nihat'ın kendisini her zaman bir Fransız gibi hissetmesi genlerinin getirdiği doğal bir netice gibi düşünülebilecekse de, ondan önce, evli

Müslüman bir kadının ailenin kutsallığını bir Fransız için göz ardı etmesi dünyaya gelecek çocuk noktasında anneyi öncelikli olarak sorumlu bir konuma taşır. Çocuğu dünyaya getirmesinden ve çocuğu millî şuurla yetiştirmesinden evvel bir kadının taşıdığı en büyük sorumluluk da, Ömer Seyfettin'e göre budur. Nitekim Seyfettin'e göre, Türk'ün kutsal değerlerinden olan aile kurumunun böyle bir yolla yara alması, hilâl'in haç'ın ayaklarının altında çiğnenmesi anlamına gelecektir ki, bu da yüz yıllarca Batıya karşı verilen savaşı İslâm dünyasının kaybetmesi demektir.

Çocuğa millî şuru veren/verecek, onun millî kimlik inşasını gerçekleştiren/gerçekleştirecek olan annelerin, sahip olduğu/sahip olması gereken özellikler de incelenen dört hikâyeden hareketle şöyle sıralanabilir:

- Türk olacak.
- Müslüman olacak.
- Türkçe konuşacak.
- Aciz bir kadın olmayacak. Kul değil, bir birey olarak aile içinde kendine yer edinecek.
- İffetli olacak. Kendi namusunu, ailenin ve milletin namusu bilip koruyacak.
- Hayatta tek başına kalsa da ayakta dimdik durabilecek cesareti, özgüveni olacak.
- Sevginin kuşattığı, huzur içinde olduğu bir aile hayatı olacak.
- Millî ve dinî değerleri bizzat yaşayan, onları aktararak yaşatan ve devamlılığını sağlayan olacak.
- Yaşadığı mekâna Türk ruhunu sindirecek. İster tek gözlü bir ev, ister köşk olsun, millî sanat zevkini yansıtan tablolarla süs olarak kullanılan eşyalara, perdeden halıya kadar her şey Türk hayatından izler taşıyacak.
- Tarihi şura sahip olacak. Millî hafızayı canlı tutacak.
- Çocuğa Türk ve Müslüman olduğunu öğretecek.
- Çocuğa millî ve dinî aidiyet duygusunu kazandıracak.
- Çocuğa karşı müşfik ve sevecen olacak.
- Çocuğa millî kimlik bilinci kazandırma sorumluluğunu taşıyacak.
- Çocuğa millî mefkûre kazandırabilecek bir ufka sahip olacak.
- Çocuğun mazi ve istikbal çizgisinde varlığının ne anlam ifade ettiğini anlamasını sağlayacak.
- Çocuğa dürüst, ahlaklı ve erdemli olmasını öğretecek.
- Çocuğa maddî değerleri değil manevî değerleri aşılacaktır.
- Çocuğa yardıma muhtaç mazlumlara yardım etmesi gerektiğini öğretecek. Bencil olmamasını sağlayacak.
- Çocuğa Türkiye'nin dışındaki Türkleri ve din kardeşlerini kendi milletinden ayrı görmemesi gerektiğini öğretecek.

Etik Beyan

"Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinde Millî Kimlik İnşasında Annelerin Rolü" başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel kurallara, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış ve bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir. Bu araştırma doküman incelemesine dayalı olarak yapıldığından etik kurul kararı zorunluluğu bulunmamaktadır.

Kaynakça

- Alangu, T. (1968). *Ömer Seyfettin bir ülkücü yazarın romanı*. İstanbul: May Yayınları.
- Argunşah, H. (2017). Ömer Seyfettin'de millî kimliğin inşasında kadın. *Uluslararası Türk dili ve edebiyatında kadın sempozyumu bildiri kitabı*, Amasya, s.55-79.
- Assmann, J. (2015). *Kültürel bellek..* Ayşe Tekin (Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Beyatlı, Y.K. (2014). *Azık İstanbul*. İstanbul: Fetih Cemiyeti Yayınları.
- Burcu, E. (2004). Ömer Seyfettin'den millî benliğe dönüş çağrısı: Primo Türk çocuğu. *Bilig*, 30, 141-149.
- Eliuz, Ü. (2012). Ömer Seyfettin metinlerinde aydınlanma ve millî bilinç. *Turkish Studies*, 7(4), 329-336.
- Enginün, İ. (2012). Ömer Seyfettin'in hikâyeleri. *Yeni Türk edebiyatı araştırmaları-I*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Ercilasun, B. (2013). Balkanlarla ilgili iki hikâye ve bir yorum. *Türk roman ve hikâyesi üzerine*. İstanbul: Dergâh Yayınları. s.262-284.
- Kanter, M. F. (2015). Ömer Seyfettin hikâyelerinde değer aktarımı bağlamında kadınlar. *Teke*, 4(4),1607-1615.

- Karabulut, R. (2017). Ömer Seyfettin hikâyelerinde kadınlar dünyası. *Çukurova Üniversitesi Türkojî Araştırmaları Dergisi*, C.2, S.2, s.64-90.
- Karaca, Ş. (2013). *Millî kimlik inşası (1900-1923) Türk edebiyatında çocuk*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Kavcar, C. (1995). *Batılılaşma açısından servet-i fünûn romanı*. Ankara: Özyurt Matbaacılık.
- Korkmaz, R. (2016). *Aytmatov anlatılarında ötekileşme sorunu ve dönüş izlekleri*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Özcan, T. (2012). Bellek mekânı olarak Ömer Seyfettin hikâyeciliği. 100. yılında Yeni Lisan hareketi ve Millî Edebiyat çalıştay bildirileri. (Hülya Argunşah, Oğuzhan Karaburgu Haz.). *Türk Edebiyatı Vakfı*, s.190-204.
- Seraslan, H. (2000). *Câriyelik ve Türk romanında bazı câriye tipleri*. Konya: Sel-Ün Vakfı Yayınları.
- Seyfettin, Ö. (2017). *Şâir Ömer Seyfettin*. (Nazım Hikmet Polat Haz.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Seyfettin, Ö. (2018). *Ömer Seyfettin bütün nesirleri*. (Nazım Hikmet Polat Haz.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Seyfettin, Ö. (2001). *Ömer Seyfettin makaleler 1*. (Haz: Hülya Argunşah). İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Seyfettin, Ö. (2017a). *Ömer Seyfettin hikâyeler 1*. (Haz: Hülya Argunşah). İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Seyfettin, Ö. (2017b). *Ömer Seyfettin hikâyeler 2*. (Haz: Hülya Argunşah). İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Seyfettin, Ö. (2017c). *Ömer Seyfettin hikâyeler 3*. (Haz: Hülya Argunşah). İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Seyfettin, Ö. (2014). *Ömer Seyfettin hikâyeler 4*. (Haz: Hülya Argunşah). İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Sınar, A. (1997). *Hikâye ve romanımızda çocuk*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Uğurcan, S. (2012). Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde kadın tipleri. *Edebiyatımız II yazınlar, meseleler*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Uslucan, F. (2017). Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde yabancı kadınlar. *Uluslararası Türk dili ve edebiyatında kadın sempozyumu bildiri kitabı*, Amasya, s. 965-972.
- Yıldız, S. (2007). Kimlik ve ulusal kimlik kavramlarının toplumsal niteliği. *Millî Folklor*, 19(74), 9-16.

EXTENDED ABSTRACT

Ömer Seyfettin, who says that every nation has an ideal, states that the Turks in the Ottoman Empire could not have an ideal and could not reach this consciousness, and that this situation, which caused the fragmentation of Turkism, was caused by national heedlessness. A nation that will awaken with the killing of national heedlessness will be able to attain national consciousness. National consciousness is the most important force that sustains a nation. According to Omar Seyfettin, a nation that loses consciousness, not freedom, will perish. A society that does not forget who it is, that does not despise its history, is alive even if it is captive.

The first condition to reach consciousness is to know who you are. The answer to the question 'Who am I?' which means questioning one's existence shows how one defines oneself, which is one's identity. The fact that an individual who becomes conscious of his own awareness with the question of "Who am I?" can answer the question "Who are we?" can be explained by his distance from society. It is the sense of belonging that determines this distance. Depending on the proximity or distance of this distance, the degree of sense of belonging increases or decreases, or does not happen at all. The individual's evolution from self to us, in other words, the whole being more important and ahead of the part, is possible when the sense of belonging emerges from the subconscious to the consciousness. Thus, different individual identities with national consciousness can integrate the common denominator of our identity, common identity, and national identity.

National identity, which constitutes the essence of national life, enables individuals to become a nation by integrating them. The mother tongue is the basic determinant of national identity, the most fundamental difference that distinguishes nations from each other. The language, which will connect the past to the present and the present to the future as the carrier of all cultural elements, thus continues to keep the secret and spirit of the past alive by transcending times and places and keeping the national consciousness alive. Ömer Seyfettin, who believes that loving the nation can be achieved by loving its language, says that this love will germinate when one begins to learn the mother tongue in childhood. For this reason, he criticizes those who give their children to French schools. He states that these children, who begin to learn the language of a different nation before they even learn their own language, are deprived of the love they should feel for their mother tongue in the depths of their souls. He also states that these children have moved away from their own nation and nationality due to the influence of the culture they have taken with the foreign language and that they will not be able to match the realities of the society they live in the future.

Another cultural element that ensures the spiritual integration of individuals and gathers them in the denominator of national identity is religion. Ömer Seyfettin emphasizes that although we differ from Muslims in different geographies in terms of being a nation due to the language spoken, we are religious brothers with them due to the religious bond between them and says that all Muslims are gathered under the roof of the ummah. As a member of the Islamic Ummah, he states that every Turk bears responsibility first to his own nation and then to his ummah.

Customs and customs, understanding of morality, art and aesthetic pleasure, lifestyle, clothing, perception of time and space, ceremonies, symbols, family life, values, behavioral rules, architecture, living space, upbringing regulate one's life and determine how one should live. On the line from birth to death, starting from what name will be given to the child and until the moment of burial of the person, a whole life lived in between is lived in this circle of rules determined by society. This set of values, which have been kneaded with their own characteristics over the years of the society to which they belong, are meaning-transferring elements that filter from the past and represent the past in the present. These values, which constitute cultural memory, will be able to prevent cultural disintegration to the extent that they are lived and kept alive. This cultural disintegration, which will begin with the weakening of national consciousness, will also lead to the othering of the individual.

The story of the cultural disintegration that began with Westernization and will end with othering is also the story of the disappearance of a nation. Ömer Seyfettin, who believes that the values of national identity must be protected and kept alive in order to exist, points out that for this reason, the national consciousness must first be awakened. National consciousness will be activated by the individual's first knowing his own awareness and then revealing the cultural memory consisting of the existing codes of the nation to which he belongs. Thus, the national consciousness, which will find its echo in the name that the individual carries, in the language he speaks, in the space he lives, in the order that shapes that space, in his understanding of art, in his attitudes and behaviors, in his clothing style, in his value measures, in his family life, in his spiritual world, in his interpretation of the past and the future, in short, in every detail of his life, will build the national identity of the individual.

The construction of national identity is based primarily on the family, the smallest unit of society. The consciousness of identity, which begins with lullabies sung while in the cradle, continues to mature during childhood and is finally completed with the attainment of the consciousness of one's own awareness, directing the life of the individual until his death. The more solidly this consciousness, the foundations of which will be laid in the family, is built, the stronger the individual's sense of belonging to the society he lives in.

Of course, it is not possible to think of the nationalist movement, which has a male character, and the Turkish nation, which has a patriarchal structure, separately from the 'father' figure. However, the mother, who is most busy with the child in the family, gives the child the first national upbringing. The mother's education of the child means that the values of the society are protected starting from the home and transferred to the next generations. This task falls primarily on the mother. However, the more the mother is aware of the national consciousness, the stronger the work she will put forward against the dangers that will come from outside. The mother, who is the transmitter of first-hand cultural memory in the family, must of course be equipped to give the self-values that do not interfere with the superstition in their pure form. However, it is imperative that mothers who will build their identity by giving national consciousness raise themselves depending on the changing world conditions.

In this study, the stories of İlk Namaz (The First Prayer), Fon Sadriştayn'ın Karısı (Fon Sadrishtayn's Wife), Fon Sadriştayn'ın Oğlu (Fon Sadriststein's Son) and Piç (Bastard), in which mother-child relations are seen in the context of national identity building, are emphasized. The characteristics of the mothers in the examined stories were determined and the positive or negative effect on the child at the point of identity formation was emphasized, and the differences and common points between the mothers and children were tried to be determined by making comparisons.

In these stories, Ömer Seyfettin emphasizes the importance and role of mothers in identity formation through mothers, who give the child the consciousness of language, history, and religion, raise the child with the material and spiritual values of the society to which he belongs, and give the child a sense of national and religious belonging. In addition, since children are likely to be deprived of national upbringing in marriages with foreign women, Ömer Seyfettin also gives the reader the message that marriages with foreign women should not be made.